

## De duabus in Christo voluntatibus

Τοῦ μακαρίου Ἰωάννου μοναχοῦ Δαμασκηνοῦ περὶ τῶν ιδιωμάτων τῶν ἐν τῷ ἐνὶ Χριστῷ τῷ κυρίῳ ἡμῶν δύο φύσεων, ἐξ ἐπιδρομῆς δὲ καὶ περὶ δύο θελημάτων καὶ ἐνεργειῶν καὶ μιᾶς ὑποστάσεως.

1 Οἱ δύο φύσεις καὶ μίαν ὑπόστασιν ἐπὶ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ὁμολογοῦντες διπλᾶ μὲν καὶ διάφορα τὰ τῶν φύσεων φυσικὰ ιδιώματα συνομολογεῖν ὀφείλουσιν, ἀπλᾶ δὲ τὰ τῆς ὑποστάσεως· ἀμήχανον γὰρ φύσιν συστήναι ἐκτὸς τῶν κατ' αὐτὴν φυσικῶν ιδιωμάτων τῶν συνιστώντων αὐτὴν καὶ ἀποδιαιρούντων ἐκ τῶν λοιπῶν φύσεων, ὧν τὸ ἄθροισμα ἐν ἐτέρῳ οὐ θεωρηθήσεται εἶδει. Ἀδύνατον δ' αὖ πάλιν τὴν μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ὑπόστασιν διαφέρειν ἑαυτῆς τοῖς συστατικοῖς καὶ χαρακτηριστικοῖς αὐτῆς καὶ ἀφοριστικοῖς ἐκ τῶν λοιπῶν ὁμοειδῶν ὑποστάσεων, τοῖς ὑποστατικοῖς, φημί, ιδιώμασιν, ὧν τὸ ἄθροισμα ἐφ' ἐτέρας ὑποστάσεως θεωρηθῆναι ἀμήχανον. Συμβεβηκότα δὲ ταῦτα καὶ ἐπουσιώδη καλεῖν ἔθος τοῖς περὶ ταῦτα δεινοῖς.

2 Φύσις μὲν γὰρ φύσει συγκρίνεται καὶ φύσεως διαφέρειν λέγεται ἤτοι εἶδος εἶδους ταῖς οὐσιώδεσι καὶ φυσικαῖς διαφοραῖς. Ὡσαύτως καὶ ὑπόστασις ὑποστάσει συγκρίνεται ὁμοειδεῖ καὶ διαφέρειν τῶν ὁμοειδῶν ὑποστάσεων λέγεται τοῖς τῶν ὑποστάσεων χαρακτηριστικοῖς ιδιώμασιν· οὐ μὴν ὑπόστασις ἑτεροειδεῖ ὑποστάσει συγκρίνεται ὡς ὑπόστασις. Τὰ γὰρ ὑποστατικά τοῦ Πέτρου τυχὸν ιδιώματα πρὸς τόνδε τὸν βουῖν συγκρινόμενα φύσιν μᾶλλον ἀφορίζει καὶ οὐχ ὑπόστασιν· οὐ γὰρ λέγομεν διαφέρειν τόνδε τὸν ἄνθρωπον τοῦδε τοῦ ἵππου, ὅτι ὁ μὲν φαλακρός, ὁ δὲ εὐχαίτης, οὐδ' ὅτι ὁ μὲν μακρός, ὁ δὲ κολοβός, ἀλλ' ὅτι ὁ μὲν λογικός, ὁ δὲ ἄλογος, οὐδ' ὅτι ὁ μὲν υἱὸς τοῦδε, ὁ δὲ υἱὸς τοῦδε.

Εἰ δὲ καὶ εἴπωμεν, ὅτι ὁ μὲν υἱὸς Νέστορος ἐστίν, ὁ δὲ υἱὸς τοῦδε τοῦ ἵππου, καὶ ὁ μὲν σοφός, ὁ δὲ ἄσοφος, φυσικαὶ διαφοραὶ τάττονται· αἱ γὰρ ὑποστατικαὶ διαφοραὶ τῶν ἀνθρώπων πρὸς ὑποστατικὰς διαφορὰς ἵππων φυσικαὶ λογίζονται. Διὸ καὶ ἐπὶ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τὸ τοῦ σώματος σχῆμα καὶ ὁ τῆς ὄψεως χαρακτήρ καὶ τὸ εἶναι αὐτὸν υἱὸν τῆς παρθένου πρὸς τὸ εἶναι αὐτὸν υἱὸν θεοῦ ἀσχημάτιστον οὐχ ὑποστάσεω ἐῖσιν διαφόρων ἀφοριστικά, ἀλλὰ διαφόρων φύσεων, μιᾶς δὲ ὑποστάσεως ἀφορίζοντα αὐτὴν ἐκ τῶν ὁμοουσίω αὐτῇ κατὰ τὴν αὐτῆς θεότητα, ὑποστάσεων τοῦ πατρός φημι καὶ τοῦ ἀγίου πνεύματος, καὶ τῶν ὁμοουσίω αὐτῇ κατὰ τὴν αὐτῆς ἀνθρωπότητα ὑποστάσεων, τῆς μητρός φημι καὶ τῶν λοιπῶν κατὰ μέρος ἀνθρώπων· ὅτε γὰρ ἐκ δύο φύσεων μία ὑπόστασις σύνθετος γένηται, ταῦτά τε κάκεῖνα, τὰ τε τῆς θείας τυχὸν φύσεως φυσικά τε καὶ ὑποστατικά ιδιώματα καὶ τῆς ἀνθρωπίνης τῆς αὐτῆς ὑποστάσεως συστατικά γίνεται. Ὅθεν ὁ Χριστὸς θεός τε καὶ ἄνθρωπος, ἄναρχος καὶ ἠργμένος ἢ αὐτὴ μία ὑπόστασις, ὄρατὴ καὶ ἀόρατος, κτιστὴ καὶ ἄκτιστος, περιγραπτὴ καὶ ἀπερίγραπτος, παθητὴ καὶ ἀπαθὴς, υἱὸς θεοῦ καὶ υἱὸς παρθένου εἶτουν ἀνθρώπου, ἀμήτωρ ἐκ πατρός, ἀπάτωρ ἐκ μητρός, προαιώνιος καὶ πρόσφατος, ἀσχημάτιστος καὶ ἐν μορφῇ δούλου καὶ ἐν σχήματι ἀνθρώπου, «ῥαῖος κάλλει παρὰ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων». Ταῦτα πάντα συστατικά καὶ χαρακτηριστικά τῆς Χριστοῦ τοῦ θεοῦ ὑποστάσεως καὶ ἐκ πάντων ὁμοῦ καὶ ἐξ ἑνὸς ἐκάστου κατονομάζεται. 3 Σοφῶς οὖν ὁ δημιουργὸς φύσεων τε, τουτέστιν εἰδῶν, πλείστην διαφορὰν ἐποίησατο πρὸς ἐνδειξιν τοῦ πλούτου τῆς αὐτοῦ σοφίας τε καὶ δυνάμεως, ὡς ἂν θαυμαζόμενος ποθοῖτο πλέον,

ποθούμενος δὲ νοοῖτο, νοούμενος δὲ θεοειδὲς ἀπεργάζοιτο τὸ νοερὸν ζῶον καὶ λογικόν, δι' ὃ καὶ τὰ πλήθη τῶν εἰδῶν ἐτεκτίνετο. «Τὰ γὰρ ἀόρατα αὐτοῦ ἀπὸ κτίσεως κόσμου τοῖς ποιήμασι νοούμενα καθορᾶται», καὶ «ἐκ καλλονῆς κτισμάτων ἀναλόγως ὁ γενεσιουργὸς καταλαμβάνεται.» Ὑποστάσεων δὲ πάλιν καθ' ἕκαστον εἶδος διαφορὰν τε πρὸς ἀλλήλας καὶ συνάφειαν ἐποίησατο, συνάφειαν μὲν φυσικὴν-πᾶσαι γὰρ αἱ ὑπὸ τὸ αὐτὸ εἶδος ὑποστάσεις τῷ λόγῳ τῆς φύσεως ἵκωνται-, διαφορὰν δὲ ὑποστατικὴν· διακρίνεται γὰρ ἀλλήλων χαρακτηριστικοῖς τισιν ἰδιώμασιν, τουτέστι συμβεβηκόσι. Ἐπειδὴ γὰρ τὸ μοναδικὸν ἀκοινωνήτον καὶ ἀμείλικτον, ἢ δὲ πρὸς τὰ ὁμοειδῆ κοινωνία ἡδὺ καὶ μειλίχιον-πᾶν γὰρ ζῶον τὸ ὅμοιον ἀγαπᾷ καὶ τῷ ὁμοίῳ τέρπεται-, καὶ αὕτη πρώτη ἢ μόνη μακαρία καὶ ἄναρχος καὶ ἀνώλεθρος φύσις τρισὶν ἐνθεωρεῖται ὑποστάσεις, πατρὶ καὶ υἱῷ καὶ ἀγίῳ πνεύματι. Φησὶ γοῦν ἡ ἐνυπόστατος σοφία· «Ἐγὼ εἰμι, ἣ προσέχαιρεν», ὁ θεὸς καὶ πατὴρ δηλαδὴ. Διὰ τοῦτο καθ' ἕκαστον τάγμα τῶν ἀγγελικῶν δυνάμεων διαφόρους ὑποστάσεις ἐδημιούργησεν, ὁμοίως καὶ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ καθ' ἕκαστον εἶδος, ὡς ἂν κοινωνοῦντες ἀλλήλοις τῆς φύσεως χαίροιν ἐν ἀλλήλοις καὶ φυσικῇ σχέσει συναπτόμενοι φιλικῶς πρὸς ἀλλήλους διάκοιντο. Ἡ δὲ τῶν ὑποστάσεων διαφορὰ τὸ οἰκεῖον διακρίνει τοῦ ἀλλοτρίου ὡς ἂν κατὰ γένος καὶ κτῆμα ἕκαστος τὸ οἰκεῖον ἐπιγινώσκων φροντίζει καὶ μὴ ἐπιβαίνει ὡς οἰκεῖω τῷ ἀλλοτρίῳ καὶ ὡς ἂν ἢ ἐκάστου ὑπαρξίς γνωρίζοιτο. Χρῆ τοιγαροῦν τὸν περὶ τίνος ποιούμενον ζήτησιν εἰδέναι πρότερον, τί ἐστίν, εἴθ' οὕτως, εἴ ἔν ἢ δύο εἰσὶν ἀποφαίνεσθαι. Τοῦτο δὲ φημι περὶ τῶν ἐπὶ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ζητουμένων, φύσεων λέγω καὶ ὑποστάσεως, θελημάτων καὶ ἐνεργειῶν καὶ λοιπῶν ἰδιωμάτων. Ἄλλ' ἵνα τοῦτο σαφέστερον γένηται, εἴπωμεν πρότερον, τί διαφέρει φύσις ὑποστάσεως, καὶ τότε ἀριδῆλως γνωσόμεθα τὰ τε συστατικὰ τῆς φύσεως καὶ τὰ τῆς ὑποστάσεως ἰδιώματα. Καὶ οὕτω σκεψώμεθα περὶ τῶν ἐν τῷ κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ, εἴτε διπλᾶ εἴη εἴτε ἀπλᾶ.

4,ξολ 1 Φύσις μὲν οὖν ἐστὶ κατὰ τοὺς ἀγίους πατέρας τὸ κοινὸν καὶ ἀόριστον ἦτοι τὸ εἰδικώτατον εἶδος, οἷον ἄνθρωπος, ἵππος, βοῦς, ὑπόστασις δὲ τὸ μερικὸν τὸ καθ' αὐτὸ ὑφ' ἑστώς, οὐσία τις μετὰ συμβεβηκότων, τὴν καθ' αὐτὸ ὑπαρξίν ἰδιαιρέτως καὶ ἀποτετημένως τῶν λοιπῶν ὑποστάσεων ἐνεργεία καὶ πράγματι κληρωσαμένη, τὸ κοινωνοῦν μὲν τοῖς ὁμοειδέσιν ἀτόμοις τῷ λόγῳ τῆς φύσεως, συμβεβηκόσι δὲ τισι, χαρακτηριστικοῖς ἰδιώμασι τὴν πρὸς τὸ ὁμοφυές τε καὶ ὁμοειδὲς ἄτομον ἔχον διαφορὰν. Καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν· Φύσις ἐστὶ τὸ κοινόν, οἷον ἀνθρωπότης-καὶ ὁ Πέτρος γὰρ ἀνθρωπὸς ἐστὶ καὶ ὁ Παῦλος καὶ οἱ λοιποὶ κατὰ μέρος ἀνθρωποί-, ὑπόστασις δὲ τὸ μερικόν, ὁ δεῖνα καὶ ὁ δεῖνα. Ὁ Πέτρος ὑπόστασις ἐστὶ καὶ ὁ Παῦλος ἄλλη ὑπόστασις, οὐκ ἐστὶ δὲ ὁ Πέτρος φύσις καὶ ὁ Παῦλος ἄλλη φύσις, ἀλλ' ὁ Πέτρος ὑπόστασις ἔχων τελείαν τὴν φύσιν τῆς ἀνθρωπότητος· διὸ καὶ τέλειός ἐστιν ἄνθρωπος. Καὶ ὁ Παῦλος ἄλλη ὑπόστασις ἐστὶν ἔχων τελείαν τὴν αὐτὴν φύσιν τῆς ἀνθρωπότητος. Καὶ τὴν μὲν φύσιν τὴν αὐτὴν τελείαν ἔχει ἐκάστη ἀνθρώπων ὑπόστασις, οὐ τὴν αὐτὴν δὲ ὑπόστασιν. Οὐδὲ μίαν ἔχουσι πάντες οἱ ἄνθρωποι· ἄλλος γὰρ ἐστὶν ὁ Πέτρος καὶ ἄλλος ὁ Παῦλος, ἄλλη ὑπόστασις καὶ ἄλλη, οὐκ ἄλλη δὲ φύσις ὁ Πέτρος καὶ ἄλλη ὁ Παῦλος. Πάντες γὰρ οἱ ἄνθρωποι μίᾳ εἰσὶν φύσεως. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ φύσεως καὶ ὑποστάσεως πρὸς τὸ παρόν. Εἴπωμεν δὲ καί, τί ἐστὶ φυσικὸν ἰδίωμα καὶ τί ἐστὶν ὑποστατικὸν ἰδίωμα, καὶ τὴν τούτων διαφορὰν. Φύσις μὲν οὖν ἐστὶ κατὰ τοὺς ἀγίους πατέρας τὸ κοινὸν καὶ ἀόριστον ἦτοι τὸ εἰδικώτατον εἶδος, οἷον ἄνθρωπος, ἵππος, βοῦς, ὑπόστασις δὲ τὸ μερικὸν τὸ καθ' αὐτὸ ὑφ' ἑστώς, οἷον Πέτρος, Παῦλος, Ἰωάννης. Ἡ μὲν γὰρ φύσις κοινὸν ἐστὶ συνάγον καὶ

περιέχον πολλούς· ἕκαστον γὰρ εἶδος φύσις ἐστί. Καὶ πρῶτον μὲν, εἰ καὶ ὑπερούσιός ἐστιν, ἢ μακαρία φύσις τῆς θεότητος· μία γὰρ ἐστὶ καὶ κοινή, περιέχουσα τὰς τρεῖς ἀπεριγράπτους ὑποστάσεις, πατέρα καὶ υἱὸν καὶ πνεῦμα ἅγιον. Ὁμοίως καὶ ἡ τῶν ἀγγέλων καὶ ἀνθρώπων καὶ ἕκαστον εἶδος ζῶων ἢ φυτῶν ἢ ἀψύχων σωμάτων. Εἰδέναι δὲ δεῖ, ὅτι ταυτὸν ἐστὶ κατὰ τοὺς ἀγίους πατέρας φύσις καὶ οὐσία καὶ μορφή. Ἡ δὲ ὑπόστασις οὐσία τίς ἐστὶ μετὰ συμβεβηκότων, τὴν καθ' αὐτὸ ὑπαρξίν ἰδιαιρέτως καὶ ἀποτετμημένως τῶν λοιπῶν ὑποστάσεων ἐνεργεία καὶ πράγματι κληρωσαμένη, τὸ κοινωνοῦν μὲν τοῖς ὁμοειδέσιν ἀτόμοις τῷ λόγῳ τῆς φύσεως, συμβεβηκόσι δὲ τισὶ καὶ χαρακτηριστικοῖς αὐτῆς ιδιώμασι τὴν πρὸς τὸ ὁμοειδές τε καὶ ὁμοφυές ἄτομον ἔχον διαφοράν. Ὁ γὰρ Πέτρος καὶ ἕκαστος ἄνθρωπος οὐσία ἐστὶν-ἄνθρωπος γὰρ ἐστὶν-, ἀλλὰ μετὰ συμβεβηκότων-ἢ γὰρ μακρός ἐστὶν ἢ κολοβός ἢ σιμός ἢ γρυπός· ταῦτα δὲ συμβεβηκότα εἰσὶ-, καὶ ἕκαστος καθ' ἑαυτὸν ἔσχε τὴν ὑπαρξίν. Καὶ ἀπλῶς εἶπεῖν· Φύσις μὲν ἐστὶ τὸ κοινὸν τῶν ἀνθρώπων, τὸ κοινὸν τῶν ἵππων, οἷον ἀνθρωπότης-καὶ ὁ Πέτρος γὰρ ἄνθρωπός ἐστὶ καὶ ὁ Παῦλος καὶ οἱ λοιποί, ἕκαστος ἄνθρωπός ἐστὶν-, ὑπόστασις δὲ τὸ μερικόν, ὁ δεῖνα καὶ ὁ δεῖνα. Ὁ Πέτρος ὑπόστασις ἐστὶ καὶ ὁ Παῦλος ἄλλη ὑπόστασις, οὐκ ἔστι δὲ ὁ Πέτρος ἄλλη φύσις καὶ ὁ Παῦλος ἄλλη φύσις. Καὶ ὁ Πέτρος γὰρ καὶ ὁ Παῦλος ἑκάτερος αὐτῶν ἄνθρωπός ἐστὶ τέλειος· οὐκ ἔστι δὲ ὁ Πέτρος Παῦλος οὐδὲ ὁ Παῦλος Πέτρος. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ φύσεως καὶ ὑποστάσεως πρὸς τὸ παρόν· ὑπόστασις δὲ καὶ πρόσωπον καὶ ἄτομον τὸ αὐτὸ ἐστὶν. Εἴπωμεν οὖν, τί ἐστὶ φυσικὸν ἰδίωμα καὶ τί ἐστὶν ὑποστατικὸν ἰδίωμα, καὶ τὴν τούτων διαφοράν.

5,ξολ 1 Φυσικὸν μὲν οὖν ἰδίωμα ἐστὶ τὸ τὴν φύσιν συνιστῶν, οὗ χωρὶς οὐ δύναται συστήναι ἢ φύσις, ἣς ὑπάρχει ἰδίωμα, οἷον τὸ ζωτικόν, τὸ λογικόν, τὸ θελητικόν, τὸ αἰσθητικόν, τὸ βαδιστικόν, τὸ ἀναπνευστικόν ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὰ τοιαῦτα. Ὁ γὰρ μὴ λογιζόμενος οὐκ ἔστιν ἄνθρωπος· οὐκ ἐγένετο γὰρ ἄνθρωπος μὴ λογιζόμενος, εἴτε καλῶς, εἴτε κακῶς, ὁμοίως οὐδὲ ὁ μὴ αἰσθανόμενος μηδὲ βαδίζων μηδὲ ἀναπνέων. Φυσικὸν οὖν ἰδίωμα ἐστὶ τὸ συνιστῶν τὴν φύσιν καὶ χωρίζον εἶδος ἀπὸ εἶδους, τουτέστι φύσιν ἀπὸ ἄλλης φύσεως, καὶ ἐν ἐκάστη ὑποστάσει τοῦ αὐτοῦ εἶδους θεωρούμενον, οἷον τὸ λογικόν. Συνιστᾷ γὰρ τὴν φύσιν τοῦ ἀνθρώπου ὡς ἐν τῷ ὄρω αὐτοῦ λαμβανόμενον- ἄνθρωπος γὰρ ἐστὶ ζῶον λογικὸν θνητόν-, καὶ χωρίζει τὸ λογικὸν τὸν ἄνθρωπον ἐκ πάντων τῶν ἀλόγων. Καὶ γὰρ πᾶς ἄνθρωπος λογικός ἐστὶν· ὁ γὰρ μὴ ὢν λογικός οὐκ ἔστιν ἄνθρωπος. Ἀδύνατον γὰρ ἄνθρωπον μὴ εἶναι ζῶον λογικὸν θνητόν. Φυσικὸν μὲν οὖν ἰδίωμα ἐστὶ τὸ τὴν φύσιν συνιστῶν, οὗ χωρὶς οὐ δύναται συστήναι ἢ φύσις, ἣς ὑπάρχει ἰδίωμα, ὡς ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου τὸ ζωτικόν, τὸ λογικόν, τὸ αἰσθητικόν, τὸ βαδιστικόν, τὸ ἀναπνευστικόν, τὸ θελητικόν, τὸ ἐνεργητικόν, τὸ θνητόν καὶ τὰ τοιαῦτα. Ὁ γὰρ μὴ ζῶν ἢ μὴ λογιζόμενος οὐκ ἔστιν ἄνθρωπος· οὐ γὰρ γέγονεν ἄνθρωπος μὴ ζῶν ἢ μὴ λογιζόμενος, εἴτε καλῶς, εἴτε κακῶς. Καὶ ὁ μὴ θέλων οὐκ ἔστι τέλειος ἄνθρωπος· οὐκ ἐγένετο γὰρ ἄνθρωπος μὴ θέλων, εἴτε καλῶς, εἴτε κακῶς.

Ὁμοίως οὐδὲ ὁ μὴ αἰσθανόμενος μηδὲ ἀναπνέων μηδὲ βαδίζων οὐκ ἔστι τέλειος ἄνθρωπος, ἀλλ' ἔλλιπής. Φυσικὸν οὖν ἰδίωμα ἐστὶ τὸ συνιστῶν τὴν φύσιν καὶ χωρίζον εἶδος ἀπὸ εἶδους, τουτέστι φύσιν ἀπὸ ἄλλης φύσεως, καὶ ἐν ἐκάστη ὑποστάσει τοῦ αὐτοῦ εἶδους θεωρούμενον, οἷον τὸ λογικόν καὶ τὸ θνητόν. Συνιστῶσι γὰρ τὴν φύσιν τοῦ ἀνθρώπου ὡς ἐν τῷ ὄρω αὐτοῦ λαμβανόμενα- ἄνθρωπος γὰρ ἐστὶ ζῶον λογικὸν θνητόν-, καὶ χωρίζουσι τὸν ἄνθρωπον, τὸ μὲν λογικὸν ἐκ πάντων τῶν ἀλόγων, τὸ δὲ θνητόν ἐκ τῶν ἀθανάτων, θεοῦ τε καὶ ἀγγέλων. Καὶ πᾶς ἄνθρωπος λογικός ἐστὶ καὶ

θνητός· ὁ γὰρ μὴ ὢν λογικός καὶ θνητός οὐκ ἔστιν ἄνθρωπος. Ἀδύνατον γὰρ ἄνθρωπον μὴ εἶναι ζῶον λογικὸν θνητόν.

6,ξολ 1 Ὑποστατικὸν δὲ ἰδίωμα τὸ χωρίζον ὑπόστασιν ἀπ' ἄλλης ὑποστάσεως, οἷον τὸ σιμόν, τὸ λευκόν, τὸ μέλαν, τὸ φαλακρὸν καὶ τὰ τοιαῦτα· οὐ γὰρ πᾶς ἄνθρωπος σιμός, ἀλλ' ὁ μὲν σιμός, ὁ δὲ γρυπός, ὁ δὲ εὐρινος, οὔτε πᾶς ἄνθρωπος λευκός, ἀλλ' ὁ μὲν λευκός, ὁ δὲ μέλας, ὁ δὲ σιτόχρους, οὐδὲ πᾶς ἄνθρωπος φαλακρός, ἀλλ' ὁ μὲν φαλακρός, ὁ δὲ κομήτης, τουτέστι δασύθριξ. Καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν ἐπὶ τῆς ἀνθρωπότητος· Ὅσα πάντες οἱ ἄνθρωποι ἔχουσιν ἐκ τοῦ δημιουργοῦ δοθέντα, φυσικὰ εἰσιν ἰδιώματα κατὰ τοὺς ἀγίους πατέρας καὶ τὸν ἀληθῆ λόγον, τὰ τε τῆς πλάσεως καὶ τῆς κατακρίσεως. Φύσις γάρ ἐστι δύναμις ἐκ θεοῦ προστάγματος δοθεῖσα ἐκάστῳ εἶδει, καθ' ἣν ἐνεργεῖν καὶ πάσχειν πέφυκεν. ἦ. φινεμ ζαπ. Ὡστε τὸ μὲν ἔχειν ὀφθαλμοὺς καὶ ῥίνας καὶ τὰ λοιπὰ τῶν μελῶν φυσικόν ἐστιν– ὁ γὰρ ἐνὸς τούτων ἐστερημένος οὐκ ἔστι τέλειος ἄνθρωπος– ἢ δὲ τούτων διαφορὰ ὑποστατική· Ἡ ὄρασις καὶ τὸ ὄραν φυσικόν, ἢ δὲ διάφορος ὄρασις, τουτέστιν ἢ καλὴ καὶ ἢ κακὴ, ὑποστατικὴ ἐστίν· ἢ ἐπιθυμία τῆς βρώσεως καὶ αὐτὴ ἢ βρώσις φυσικὴ, ἢ δὲ τῶν διαφόρων βρωμάτων ἐπιθυμία καὶ ἢ διάφορος ἐπιθυμία ἐπιτεταμένη καὶ ἀνειμένη ὑποστατικὴ· ἢ θέλησις καὶ τὸ θέλειν φυσικόν, ἢ διάφορος θέλησις καὶ τὸ διαφόρως θέλειν ὑποστατικόν. Ὅσα δὲ τινὲς μὲν ἔχουσι τῶν ὁμοειδῶν ὑποστάσεων, τινὲς δὲ οὐκ ἔχουσιν, ὑποστατικὰ εἰσιν ἰδιώματα. Ὑποστατικὸν δὲ ἰδίωμα τὸ χωρίζον ὑπόστασιν ἀπὸ ἄλλης ὑποστάσεως, οἷον τὸ σιμόν, τὸ μέλαν καὶ τὰ τοιαῦτα· οὐ γὰρ πᾶς ἄνθρωπος σιμός, ἀλλ' ὁ μὲν σιμός, ὁ δὲ γρυπός, ὁ δὲ εὐρινος, οὔτε πᾶς ἄνθρωπος λευκός, ἀλλ' ὁ μὲν λευκός, ὁ δὲ μέλας, ὁ δὲ σιτόχρους. Καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν· Ὅσα πάντες οἱ ἄνθρωποι ἔχουσιν ἐκ τοῦ δημιουργοῦ δοθέντα, φυσικὰ αὐτῶν εἰσιν ἰδιώματα, τὰ τε τῆς πλάσεως καὶ τὰ τῆς κατακρίσεως. Ἡ δὲ ἀμαρτία οὐ φυσικὴ· οὐ γὰρ ἐκ τοῦ δημιουργοῦ δέδοται. Φύσις γάρ ἐστι δύναμις ἐκ θεοῦ προστάγματος δοθεῖσα ἐκάστῳ εἶδει, καθ' ἣν ἐνεργεῖν καὶ πάσχειν πέφυκεν. Ὅσα δὲ τινὲς μὲν ἔχουσι τῶν ὁμοειδῶν ὑποστάσεων, τινὲς δὲ οὐκ ἔχουσιν, ὑποστατικὰ εἰσιν ἰδιώματα. Οὔτε οὖν τὸ ἄθροισμα τῶν τοῦδε τοῦ εἶδους ἰδιωμάτων δυνατὸν θεωρηθῆναι ἐν ἐτέρῳ εἶδει, οὐδὲ τὸ ἄθροισμα τῶν τῆσδε τῆς ὑποστάσεως ἰδιωμάτων δυνατὸν θεωρηθῆναι ἐν ἐτέρῳ ὑποστάσει. Θεωρεῖται μὲν γὰρ τὸ αὐτὸ φυσικὸν ἰδίωμα ἐν διαφόροις εἶδεσιν, ὡς τὸ λογικὸν ἐν ἀγγέλῳ καὶ ἀνθρώπῳ καὶ τὸ θνητόν ἐν ἀνθρώπῳ καὶ πᾶσι τοῖς ἀλόγοις ζώοις, καὶ θεωρεῖται τὸ αὐτὸ συμβεβηκός, τουτέστιν ὑποστατικὸν ἰδίωμα, ἐν διαφόροις ὑποστάσεσιν, ὡς τὸ λευκὸν ἐν διαφόροις ὑποστάσεσιν θεωρεῖται– πολλοὶ γὰρ εἰσιν ἄνθρωποι λευκοί–, ἀλλ' οὔτε πάντα τὰ φυσικὰ ἰδιώματα τοῦ ἀνθρώπου θεωροῦνται ἐν ἐτέρῳ εἶδει, οὔτε πάντα τὰ ὑποστατικὰ ἰδιώματα τοῦδε τοῦ ἀνθρώπου θεωροῦνται ἐν ἐτέρῳ ὑποστάσει. Τὸ δὲ ἐν ἐνὶ εἶδει καὶ μόνον θεωρούμενον καὶ ἐν πάσαις αὐτοῦ ταῖς ὑποστάσεσιν οὐκ ἰδίωμα λέγεται, ἀλλ' ἴδιον. Ὡστε τὸ μὲν ἔχειν ὀφθαλμοὺς, ῥίνας καὶ τὰ λοιπὰ τῶν μελῶν φυσικόν ἐστὶ τῷ ἀνθρώπῳ– ὁ γὰρ ἐνὸς τούτων ἐστερημένος οὐκ ἔστι τέλειος ἄνθρωπος–, ἢ δὲ τούτων διαφορὰ ὑποστατικὴ ἀφορίζουσα ὑπόστασιν ἐξ ὁμοειδοῦς καὶ ὁμοουσίῳ ὑποστάσεως καὶ οὐκ ἐξ ἄλλοειδοῦς καὶ ἑτεροουσίῳ· ὡς γὰρ ἤδη φθάσαντες εἶπομεν, οὐ συγκρίνεται ὑπόστασις πρὸς ἑτεροειδῆ ὑπόστασιν ὡς ὑπόστασις, ἀλλ' ὡς φύσις πρὸς φύσιν. Ἡ ὄρασις καὶ τὸ ὄραν φυσικόν, ἢ δὲ διάφορος ὄρασις, τουτέστιν ἢ καλὴ καὶ ἢ κακὴ, ὑποστατικὴ ἐστίν· ἢ ἐπιθυμία τῆς βρώσεως καὶ αὐτὴ ἢ βρώσις φυσικὴ, ἢ δὲ τῶν διαφόρων βρωμάτων ἐπιθυμία καὶ ἢ διάφορος ἐπιθυμία ἢ ἐπιτεταμένη καὶ ἀνειμένη, τουτέστι πολλὴ καὶ ὀλίγη, ὑποστατικὴ· ἢ θέλησις καὶ ἢ ἐνέργεια καὶ τὸ θέλειν καὶ ἐνεργεῖν φυσικόν, ἢ

διάφορος θέλησις καὶ ἐνέργεια καὶ τὸ διαφόρως θέλιν καὶ ἐνεργεῖν, καλῶς ἢ κακῶς, ὑποστατικόν. Καλὸν μὲν οὖν τὸ κατὰ φύσιν πρὸς ὑπακοὴν τοῦ κτίσαντος, κακὸν δὲ τὸ παρὰ φύσιν καθ' ἡδονὴν καὶ οἰκείαν γνώμην παρὰ τὸν νόμον τοῦ θεοῦ. 7,ξολ 1 Εἰδέναι τοίνυν χρή, ὅτι πᾶσα ἀνθρώπων ὑπόστασις ἔχει τό τε εἶναι καὶ τὸ ἐκ μὴ ὄντων εἰς τὸ εἶναι ὑπὸ τοῦ δημιουργοῦ παρῆχθαι, τουτέστι τὸ κτιστὸν τό τε ζωτικὸν καὶ ἐνεργητικὸν καὶ αἰσθητικὸν καὶ νοερὸν καὶ λογιστικὸν καὶ ὀρεκτικόν, τουτέστι θελητικόν, καὶ τὸ ἐξ οὐσίας καὶ συμβεβηκότων ὑφίστασθαι. Ταῦτα οὖν οὐσιώδη εἰσὶ καὶ φυσικά, ἢ δὲ τούτων ἰδιότροπος καὶ ἰδιαίρετος κίνησις ὑποστατικὴ διαφορά. Τὸ μὲν γὰρ μετέχειν τούτων τὸ ταυτὸν τῆς φύσεως παρίστησιν, ὁ δὲ τρόπος τῆς ὑπάρξεως καὶ ἡ ἀποτετμημένη καὶ ἰδιοσύστατος ὑπόστασις καὶ σύμπηξις ἐκάστου καὶ ἡ ἰδιότροπος καὶ ἰδιοκίνητος καὶ ἡ διάφορος τῶν φυσικῶν χρήσις ἀποτετμημένης τὰς ὑποστάσεις δείκνυσι καὶ πολλοὺς λέγεσθαι τοὺς ἀνθρώπους ποιεῖ. Ὡστε ἐπὶ πατρὸς καὶ υἱοῦ καὶ ἀγίου πνεύματος, ἐπειδὴ μὲν διάφορος ἢ ἐκάστου ὑπαρξίς, τρεῖς ὑποστάσεις εἰσὶν· ἐπειδὴ δὲ οὐκ ἰδιοτρόπως οὐδὲ ἰδιαιρέτως καὶ ἀποτετμημένως ἐκάστη θέλει καὶ ἐνεργεῖ, ἀλλ' ἐνιαίως, οὐ τρεῖς θεοί, ἀλλ' εἷς θεός. Τούτων οὕτως εἰρημένων, ἴδωμεν, εἰ δύο φύσεις εἰσὶν ἐν τῷ Χριστῷ, καὶ οὕτως γνωσόμεθα, εἰ διπλᾶ ἔχει τὰ φυσικά ἰδιώματα· ἀδύνατον γὰρ φύσιν συστῆναι ἐκτὸς τῶν φυσικῶν καὶ συστατικῶν αὐτῆς ἰδιωμάτων. Εἰδέναι δὲ χρή, ὅτι πᾶσα ἀνθρώπων ὑπόστασις ἔχει τό τε εἶναι καὶ τὸ ἐκ μὴ ὄντων εἰς τὸ εἶναι ἐκ τοῦ δημιουργοῦ παρῆχθαι, τουτέστι τὸ κτιστὸν τό τε ζωτικὸν καὶ ἐνεργητικόν, αἰσθητικόν τε καὶ νοερὸν καὶ λογικόν καὶ ὀρεκτικόν τὸ κατ' αἴσθησιν καὶ λόγον, τουτέστι τὸ αὐτεξουσίως θελητικόν, καὶ τὸ ἐξ οὐσίας καὶ συμβεβηκότων ὑφίστασθαι. Ταῦτα πάντα οὐσιώδη εἰσὶ καὶ φυσικά, ἢ δὲ τούτων ἰδιότροπος καὶ ἰδιαίρετος κίνησις ὑποστατικὴ διαφορά. Τὸ μὲν γὰρ μετέχειν τούτων τὸ ταυτὸν τῆς φύσεως παρίστησιν, ὁ δὲ τρόπος τῆς ὑπάρξεως τὴν τῶν ὑποστάσεων εἰσάγει διαφορὰν, καὶ ἡ ἀποτετμημένη ἐκάστου ὑπαρξίς τε καὶ σύμπηξις καὶ ἡ ἰδιότροπος καὶ ἰδιοκίνητος καὶ διάφορος τῶν φυσικῶν χρήσις ἀποτετμημένης τὰς ὑποστάσεις ποιεῖ καὶ πολλοὺς λέγεσθαι τοὺς ἀνθρώπους. Ὡστε ἐπὶ πατρὸς καὶ υἱοῦ καὶ ἀγίου πνεύματος, ἐπειδὴ μὲν διάφορος ἢ ἐκάστου ὑπαρξίς, τρεῖς ὑποστάσεις εἰσὶν· ἐπειδὴ δὲ ἐπίσης θεωρεῖται ἡ φύσις καὶ τὰ ταύτης ἰδιώματα ἐν ἐκάστη τῶν ὑποστάσεων, μιᾶς εἰσὶν οὐσίας καὶ φύσεως· καὶ ἐπειδὴ οὐκ ἀποτετμημένως εἰσὶν οὐδὲ ἰδιοτρόπως οὐδὲ ἰδιαιρέτως ἐκάστη θέλει καὶ ἐνεργεῖ, ἀλλ' ἐνιαίως, οὐ τρεῖς τὰ τρία θεοί, ἀλλ' εἷς θεός σὺν ἀλλήλοις καὶ ἐν ἀλλήλοις εἰσὶ τε καὶ λέγονται. Τούτων οὕτως εἰρημένων, ἴδωμεν, εἰ δύο φύσεις εἰσὶν ἐν τῷ Χριστῷ, καὶ οὕτω γνωσόμεθα, εἰ διπλᾶ ἔχει τὰ φυσικά ἰδιώματα· ἀδύνατον γὰρ φύσιν συστῆναι ἐκτὸς τῶν φυσικῶν καὶ συστατικῶν αὐτῆς ἰδιωμάτων. Οὕτως οὖν λεκτέον·

8,ξολ 1 Τέλειος θεὸς ὁ Χριστὸς καὶ τέλειος ἄνθρωπος καὶ μετὰ τὴν τῶν φύσεων ἔνωσιν, τέλειος ἐν θεότητι καὶ τέλειος ἐν ἀνθρωπότητι; Ναὶ πάντως. Θεότης δὲ καὶ ἀνθρωπότης μία φύσις ἢ δύο; Δύο, ὡς ἀληθῶς· ἄλλη γὰρ φύσις θεότητος καὶ ἄλλη φύσις ἀνθρωπότητος. Οὐκοῦν δύο φύσεις ἐν τῷ Χριστῷ, καὶ ἐν δύο φύσεσιν ὁ Χριστός, εἴπερ θεός ἐστι τέλειος καὶ ἄνθρωπος τέλειος. Καὶ πάλιν· Ἐκ δύο φύσεων τὸν Χριστὸν ὁμολογοῦμεν; Πάντως. Διὰ τί ἐκ δύο; Ὅτι ἐκ θεότητός ἐστι καὶ ἀνθρωπότητος. Τί γὰρ τὸ εἰπεῖν θεότητα καὶ ἀνθρωπότητα; Δύο φύσεις παριστᾶ; Πάντως· οὐ γὰρ μία φύσις θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος. Εἶτα· Ὅμολογοῦμεν τὸν Χριστὸν μετὰ τὴν ἔνωσιν ἐν θεότητι καὶ ἀνθρωπότητι; Πάντως. Οὐκοῦν, εἰ μετὰ τὴν ἔνωσιν ἐν θεότητι καὶ ἀνθρωπότητι ὁμολογοῦμεν αὐτόν, θεότης δὲ καὶ ἀνθρωπότης δύο φύσεις καὶ οὐ μία, ἐν δυοὶ φύσεσιν αὐτόν ὁμολογοῦμεν. Καὶ πάλιν· Εἰ ἔχει ὁ Χριστὸς τὴν φύσιν τοῦ πατρὸς

καὶ μετὰ τὴν ἔνωσιν τελείαν καὶ ἀνελλιπῆ, ἄτρεπτον καὶ ἀσύγχυτον; Παντὶ τρόπῳ. Ἐχει καὶ τὴν φύσιν τῆς μητρὸς, τουτέστιν τὴν φύσιν τοῦ Ἀδάμ, τελείαν, ἀνελλιπῆ, ἄτρεπτον καὶ ἀσύγχυτον; Ἐκ παντός. Ἡ φύσις τοῦ θεοῦ καὶ πατὴρ καὶ ἡ φύσις τῆς ἀγίας παρθένου μία ἢ δύο; Δύο πάντως. Οὐκοῦν δύο φύσεις ἐν τῷ Χριστῷ μετὰ τὴν ἔνωσιν. Πρὸ γὰρ τῆς ἐνώσεως οὐ δύο φύσεις ἐν τῷ θεῷ λόγῳ, ἀλλὰ μία, ἡ τοῦ πατρὸς. Ἀδύνατον τὴν μίαν καὶ τὴν αὐτὴν φύσιν κτιστὴν εἶναι καὶ ἄκτιστον, ἠργμένην καὶ ἄναρχον καὶ παθητὴν καὶ ἀπαθῆ. Εἰ γὰρ ἦρξατο, οὐκ ἄναρχος, καὶ εἰ ἄκτιστος, οὐκ ἐκτίσθη.

Ὅστε οὐ μία φύσις ὁ Χριστός, ἀλλὰ μία ὑπόστασις δύο φύσεις ἔχουσα, μίαν ἄκτιστον καὶ κτιστὴν μίαν, μίαν ἄναρχον καὶ ἄλλην ἠργμένην. Τέλεια θεὸς ὁ Χριστός καὶ τέλειος ἄνθρωπος καὶ μετὰ τὴν καθ' ὑπόστασιν τῶν φύσεων ἔνωσιν; Ναὶ πάντως. Τέλεια ἐν θεότητι καὶ τέλειος ἐν ἀνθρωπότητι; Ἀληθῶς. Θεότης δὲ καὶ ἀνθρωπότης μία φύσις ἢ δύο; Δύο, ὡς ἀληθῶς· ἄλλη γὰρ φύσις θεότητος καὶ ἄλλη ἀνθρωπότητος. Ἄλλη δὲ καὶ ἄλλη οὐ μία, ἀλλὰ δύο. Οὐκοῦν δύο φύσεις ἐν τῷ Χριστῷ, καὶ ἐν δύο φύσεσιν ὁ Χριστός μετὰ τὴν καθ' ὑπόστασιν ἔνωσιν, εἴπερ θεὸς ἐστὶ τέλειος καὶ ἄνθρωπος τέλειος μετὰ τὴν ἔνωσιν καὶ τέλειος ἐν θεότητι καὶ τέλειος ἐν ἀνθρωπότητι. Καὶ πάλιν· Ἐκ δύο φύσεων ὁμολογοῦμεν τὸν Χριστόν; Πάντως. Διὰ τί ἐκ δύο; Ὅτι ἐκ θεότητός ἐστι καὶ ἀνθρωπότητος. Τί γὰρ; Τὸ εἰπεῖν θεότητα καὶ ἀνθρωπότητα δύο φύσεις πάντως παριστᾷ; Πάντως· οὐ γὰρ μία φύσις θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος. Εἶτα· Ὅμολογοῦμεν τὸν Χριστόν μετὰ τὴν ἔνωσιν ἐν θεότητι καὶ ἀνθρωπότητι; Πάντως. Οὐκοῦν, εἰ μετὰ τὴν ἔνωσιν ἐν θεότητι καὶ ἀνθρωπότητι ὁμολογοῦμεν αὐτόν, θεότης δὲ καὶ ἀνθρωπότης δύο φύσεις καὶ οὐ μία, ἐν δύο φύσεσιν ἀνάγκη λέγειν αὐτὸν μετὰ τὴν ἔνωσιν ὡς περ καὶ ἐκ δύο φύσεων. Καὶ αὖθις· Ἐχει ὁ Χριστός τὴν φύσιν τοῦ πατρὸς καὶ μετὰ τὴν ἔνωσιν τελείαν, ἀνελλιπῆ, ἄτρεπτον καὶ ἀσύγχυτον; Παντὶ τρόπῳ. Ἐχει δὲ καὶ τὴν φύσιν τῆς μητρὸς, τουτέστιν τοῦ Ἀδάμ, τελείαν, ἀνελλιπῆ, ἄτρεπτον καὶ ἀσύγχυτον; Ἀναμφιβόλως. Ἡ φύσις τοῦ θεοῦ καὶ πατὴρ καὶ ἡ φύσις τῆς ἀγίας παρθένου μία ἢ δύο; Δύο πάντως καὶ οὐ μία. Οὐκοῦν δύο φύσεις ἐν τῷ Χριστῷ μετὰ τὴν ἔνωσιν. Πρὸ γὰρ τῆς ἐνώσεως οὐ δύο φύσεις ἐν τῷ θεῷ λόγῳ, ἀλλὰ μία, ἡ τοῦ πατρὸς. Καὶ πάλιν· Ἡ ἐν τῷ Χριστῷ θεότης παθητὴ φύσις ἢ ἀπαθής; Ἀπαθής πάντως. Καὶ ἡ ἐν τῷ Χριστῷ ἀνθρωπότης παθητὴ ἢ ἀπαθής; Παθητὴ δηλονότι. Παθητὴ οὖν φύσις καὶ ἀπαθής μία φύσις οὐκ ἔστιν, ἀλλὰ δύο, καὶ δύο φύσεις ἐν τῷ Χριστῷ. Ἡ θεότης τοῦ Χριστοῦ αὕτη ἐστὶ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ πνεύματος ἢ οὐ; Αὕτη καὶ οὐκ ἄλλη. Τελεία φύσις αὕτη ἐν τῷ Χριστῷ ἢ μέρος φύσεως; Τελεία. Ἡ ἀνθρωπότης αὐτοῦ τελεία φύσις ἐστὶν ἐν αὐτῷ; Τελεία. Οὐκοῦν δύο φύσεις τέλειαι ἐν τῷ Χριστῷ. Εἰ δὲ μίαν φύσιν σύνθετον εἴπῃς τοῦ Χριστοῦ, ἢ θεότης καὶ ἢ ἀνθρωπότης μέρη εἰσὶ τῆς συνθέτου φύσεως τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἔσται ὁ πατὴρ καὶ θεὸς καὶ ὁ Ἀδάμ μέρη τῆς μιᾶς φύσεως τοῦ Χριστοῦ καὶ ἔσται ὁ μὲν Χριστός τελεία φύσις, ὁ πατὴρ δὲ μερικὴ καὶ ἀτελής φύσις συγκρινόμενος πρὸς Χριστόν. Καὶ αὖθις· Διὰ τί οὐ λέγετε δύο φύσεις ἐπὶ Χριστοῦ; Ὅτι ὁ ἀριθμὸς διαίρεισιν παρεισάγει. Οὐκοῦν καὶ τὸ λέγειν τρεῖς ὑποστάσεις τῆς θεότητος διαιρεῖ τὴν θεότητα. Ἄλλ' οὐκ ἔστι τοῦτο· ὁ γὰρ ἀριθμὸς τὴν διαφορὰν καὶ τὴν ποσότητα τῶν ἀριθμουμένων δηλοῖ καὶ μόνον, εἴτε ἠνωμένα εἰσὶ τὰ ἀριθμούμενα, εἴτε διηρημένα. Τρεῖς γὰρ ὑποστάσεις λέγοντες τῆς θεότητος οὐ διαιροῦμεν αὐτὰς ἀπ' ἀλλήλων–ἠνώνται γὰρ κατ' οὐσίαν–, ἀλλὰ τὴν διαφορὰν τῶν ὑποστάσεων σημαίνομεν καὶ τὸ μὴ συγχεῖσθαι αὐτὰς καὶ συναλείφεσθαι εἰς μίαν ὑπόστασιν. Ὅμοίως δύο φύσεις τοῦ Χριστοῦ λέγοντες οὐ διαιροῦμεν αὐτὰς–ἠνώνται γὰρ καθ' ὑπόστασιν–, ἀλλὰ τὴν διαφορὰν τῶν φύσεων σημαίνομεν καὶ τὸ μὴ τετράφθαι καὶ συγκεχύσθαι αὐτὰς. Ὑμεῖς γὰρ μιᾶς συνθέτου φύσεως τὸν Χριστόν

λέγοντες ἐκ θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος οὔτε τῷ πατρὶ αὐτὸν λέγετε ὁμοούσιον οὔτε ἡμῖν· οὔτε γὰρ ὁ πατὴρ συνθέτου φύσεως οὔτε ἡμεῖς ἐκ θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος σύνθετοι.

Ἄλλὰ καὶ παθητὴν τὴν θεότητα ὁμολογεῖτε· εἰ γὰρ μιᾶς φύσεως ὁ Χριστὸς συνθέτου ἐκ θεότητός τε καὶ ἀνθρωπότητος, ἔπαθε δὲ ὁ Χριστὸς, δηλονότι ἡ μία φύσις αὐτοῦ ἢ σύνθετος, ἢ θεανθρωπότης, ἔπαθεν. Ἄλλὰ δῆλον, ὅτι ἀρειανίζετε· ὡς γὰρ ἐκεῖνοι, καὶ ὑμεῖς ταυτὸν λέγετε φύσιν καὶ ὑπόστασιν καὶ παθητὴν τὴν τοῦ Χριστοῦ θεότητα καὶ τὴν φύσιν αὐτοῦ σύνθετον λέγετε, ἵνα ἕτεροούσιον αὐτὸν τοῦ πατρὸς βλασφημήσητε. Ἡμᾶς δὲ μὴ γένοιτο οὕτω φρονεῖν· οἴδαμεν γὰρ διαφορὰν φύσεώς τε καὶ ὑποστάσεως κατὰ τοὺς ἀγίους πατέρας. Διὸ καὶ τὸ τριαδικὸν τῶν ὑποστάσεων καὶ τὸ μοναδικὸν τῆς φύσεως ἐπὶ τῆς θεότητος ὁμολογοῦμεν καὶ ἐν τῷ κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ κατὰ τὸν θεολόγον Γρηγόριον «ἔμπαλιν ἢ ἐπὶ τῆς τριάδος» τὸ μοναδικὸν τῆς ὑποστάσεως καὶ τὸ διττὸν καὶ διάφορον τῶν φύσεων κηρύττομεν καὶ σύνθετον μίαν ὑπόστασιν αὐτὸν ὁμολογοῦμεν, ὁμοούσιον τῷ πατρὶ καὶ ἀπαθῆ κατὰ τὴν τῆς θεότητος φύσιν, ὁμοούσιον ἡμῖν καὶ παθητὸν κατὰ τὴν φύσιν τῆς ἀνθρωπότητος τὸν αὐτόν. Ἀδύνατον γὰρ τὴν μίαν καὶ τὴν αὐτὴν φύσιν κτιστὴν εἶναι καὶ ἄκτιστον, ἠργμένην καὶ ἀναρχον. Εἰ γὰρ ἦρξατο, οὐκ ἀναρχος, καὶ εἰ ἄκτιστός ἐστιν, οὐκ ἐκτίσθη. Ὡστε οὐ μία φύσις ὁ Χριστὸς, ἀλλὰ μία ὑπόστασις δύο ἔχουσα φύσεις, μίαν ἄκτιστον καὶ μίαν κτιστὴν, μίαν ἀναρχον καὶ μίαν ἠργμένην, μίαν ἀπαθῆ καὶ μίαν παθητὴν. Καὶ πάλιν· Εἰ ἐκ διαφόρων φύσεων συντεθειμένη ἡ φύσις, οὐδὲ μία αὐτῶν ἐστὶν ὁμοούσιος. Ἡ μὲν γὰρ ἐκάστη τὸν ἑαυτῆς ὄρον ἔχει μόνον, ἡ δὲ σύνθετος ἄλλον ὄρον ἔχει σύνθετον. Ἀδύνατον δὲ τὰ ἕτερον καὶ ἕτερον ὄρον δεχόμενα ὁμοούσια εἶναι. Εἰ οὖν μία φύσις ὁ Χριστὸς, πῶς τῷ πατρὶ ἔσται ὁμοούσιος καὶ τῇ μητρὶ; Ὁ μὲν γὰρ θεός, ἡ δὲ ἀνθρωπος. Θεὸς δὲ καὶ ἀνθρωπος οὐ μία φύσις· οὐ γὰρ εἷς ὄρος θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος. Ὁ μὲν γὰρ κτίστης, ὁ δὲ κτίσμα. Καὶ πάλιν· Μία καὶ ἡ αὐτὴ φύσις ἕτερουσίους ὁμοούσιος εἶναι οὐ δύναται. Καὶ πάλιν· Φύσις φύσει ὁμοούσιος οὐ λέγεται οὐδὲ ὑπόστασις μονοφυῆς ἕτερουσίους ὑποστάσεων ὁμοούσιος. Εἰ οὖν μία φύσις ὁ Χριστὸς μετὰ τὴν ἔνωσιν, πῶς τῷ πατρὶ καὶ τῇ μητρὶ ἕτερουσίους οὖσιν ἔσται ὁμοούσιος; Ὅτι δὲ καὶ μία ὑπόστασις τοῦ Χριστοῦ καὶ οὐ δύο, ἐντεῦθεν γνωσόμεθα· Εἷς υἱὸς ὁ Χριστὸς ἢ δύο; Εἷς πάντως. Καὶ πῶς δύο ὑποστάσεις, εἰ εἷς ὁ υἱός; Εἰ δύο ὑποστάσεις, ἄλλος καὶ ἄλλος, καὶ ἢ ἔσονται δύο Χριστοὶ ἢ ἄλλος ὁ Χριστὸς καὶ ἄλλος ὁ θεὸς λόγος καὶ οὐκέτι εἷς υἱός. Καὶ πάλιν· Εἰ δύο ὑποστάσεις τοῦ Χριστοῦ, κάθηται δὲ ἐν δεξιᾷ τοῦ πατρὸς ἐπὶ τοῦ χειρουβικῆς θρόνου καὶ λατρεύεται ὑπὸ πάσης κτίσεως σὺν τῷ πατρὶ καὶ τῷ πνεύματι· οὐκοῦν τετράδι καὶ οὐ τριάδι λατρεύομεν. Καὶ πάλιν· Εἰ μία φύσις τοῦ Χριστοῦ μετὰ τὴν ἔνωσιν, πῶς ὀνομάζεται; Χριστότης δηλαδὴ ἢ θεανθρωπότης. Ποία φύσει; Εἰ μία, δηλονότι τῇ μιᾷ αὐτοῦ φύσει. Οὐκοῦν ἢ θεανθρωπότης αὐτοῦ, καὶ ἔσται ἡ ἐν Χριστῷ θεότης παθητὴ. Καὶ πάλιν· Ἐπαθεν ὁ Χριστὸς; Πάντως. Ἡ θεότης αὐτοῦ ἔπαθεν ἢ ἡ ἀνθρωπότης αὐτοῦ, ποία φύσις; Ἡ ἀνθρωπότης. Ἡ δὲ θεία αὐτοῦ φύσις ἀπαθῆς ἔμεινεν; Ναί. Ἡ παθοῦσα αὐτοῦ φύσις καὶ ἡ μὴ παθοῦσα ἢ αὐτὴ ἐστὶν ἢ ἄλλη καὶ ἄλλη; Ἄλλη πάντως καὶ ἄλλη. Καὶ εἰ ἄλλη καὶ ἄλλη, πῶς μία αἰ δύο; Ἄλλ' αἰ μὲν δύο φύσεις ἢ ἄλλη καὶ ἄλλη μία φύσις οὐκ εἰσιν, ἀλλὰ μία ὑπόστασις, δύο δὲ φύσεις, μία ἀπαθῆς καὶ μία παθητὴ. Καὶ ἔσται ὁ λόγος εὐδρομος.

9 Ὑπόστασιν δὲ μίαν σύνθετον τὸν Χριστὸν λέγομεν· μία γὰρ οὖσα τῶν τῆς θεότητος ὑποστάσεων εὐδοκία πατρὸς ἐσαρκώθη ἐκ πνεύματος ἀγίου καὶ Μαρίας τῆς ἀειπαρθένου καὶ θεοτόκου καὶ γέγονεν ἀνθρωπος τέλειος οὐ κατὰ τροπὴν ἢ σύγχυσιν ἢ

ἀλλοίωσιν, ἀλλὰ κατὰ πρόσληψιν σαρκὸς ἐψυχωμένης ψυχῆ λογικῆ τε καὶ νοερᾶ, μείνας, ὃ ἦν, θεὸς τέλειος, καὶ γενόμενος, ὃ οὐκ ἦν, ἄνθρωπος τέλειος, φύσιν προσλαβών, οὐχ ὑπόστασιν, φύσιν οὐκ ἀνυπόστατον, ἀλλ' ἐν αὐτῷ ὑποστᾶσαν καὶ αὐτὸν ἐσχηκυῖαν ὑπόστασιν· οὐ γὰρ γέγονε τοῦδε ἢ τοῦδε, ἀλλὰ τοῦ θεοῦ λόγου. Πᾶσα γὰρ σὰρξ καὶ πᾶσα ψυχὴ τινὸς λέγεται καὶ τινὸς ἐστὶ καὶ αὐτὸν ἔχει ὑπόστασιν· ἢ γὰρ σὰρξ καὶ ἡ ψυχὴ τοῦ Πέτρου τὸν Πέτρον ἔχει ὑπόστασιν, καὶ οὐκ ἄλλην ἔχει ὑπόστασιν ἢ ψυχὴ τοῦ Πέτρου καὶ ἄλλην ἢ σὰρξ αὐτοῦ. Ἄλλην μὲν γὰρ φύσιν ἔχει ἡ ψυχὴ καὶ ἄλλην ἢ σὰρξ, ἢ ψυχὴ ἀσώματον καὶ ἄυλον, τὸ σῶμα ὑλικήν, ἀλλ', ἐπειδὴ ἐνός εἰσι, μίαν ἔχουσιν ὑπόστασιν. Τίνος οὖν ἐγένετο ἢ ἐκ παρθένου ἐψυχωμένη σὰρξ; Εἰ μὲν τοῦ θεοῦ λόγου, αὐτὸν ἔχει ὑπόστασιν. Εἰ δὲ ἄλλου παρ' αὐτόν, οὐ προσκυνητέον αὐτῷ οὔτε λατρευτέον· οὐ γὰρ κτίσει οὐδὲ ἐτέρῳ παρὰ τὴν ἀγίαν τριάδα λατρεύομεν. Ἄλλ' οὐκ ἐγένετο ἐτέρου· οὐκ ἄγγελος γάρ, οὐ πρέσβυς, ἀλλ' αὐτὸς ὁ κύριος ἦλθε καὶ ἔσωσεν ἡμᾶς. Καὶ «ὁ πρῶτος Ἀδάμ ἐκ γῆς χοϊκός· ὁ δεύτερος Ἀδάμ, ὁ κύριος, ἐξ οὐρανοῦ.» Τριάς λέγεται, διότι τρεῖς ὑποστάσεις εἰσὶν τῆς θεότητος, πατήρ καὶ ὁ μονογενὴς υἱὸς καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. Εἰ οὖν ἕτερα ὑπόστασις ἐστὶ τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ τοῦ θεοῦ καὶ ἕτερα ὑπόστασις τοῦ υἱοῦ τῆς παρθένου, ἢ ἐξεβλήθη ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ ὁ μονογενὴς καὶ ἀντεισῆχθη ὁ τῆς παρθένου ἢ οὐ προσκυνεῖται ὁ υἱὸς τῆς παρθένου ἢ τέσσαρες κάθηνται ἐπὶ τοῦ θρόνου καὶ τετράδι λατρεύομεν. Ἄλλ' ἡμᾶς μὴ γένοιτο τετράδι λατρεύειν, ἀλλὰ τριάδι ἀγία καὶ προσκυνητῆ, ἐνὶ πατρί, μιᾷ ὑποστάσει, ἐνὶ υἱῷ καὶ λόγῳ τοῦ θεοῦ σεσαρκωμένῳ, μιᾷ ὑποστάσει μετὰ τῆς σαρκὸς αὐτοῦ, ἐνὶ ἀγίῳ πνεύματι, μιᾷ ὑποστάσει, τριάδι παναγία καὶ δεδοξασμένη. Καὶ πάλιν· Ὅτι μία τοῦ Χριστοῦ ὑπόστασις, ἐντεῦθεν γνωσόμεθα. Ἀρχὴ τῆς ἐκάστου βρέφους ὑπάρξεως καὶ ὑπόστασις ἐστὶν ἢ ἐκ πατρὸς καταβαλλομένη σπορὰ ἐν τῇ μήτρᾳ τῆς γυναικός, ἢν συλλαμβάνουσα ἢ γυνὴ χορηγεῖ τὰ οἰκεῖα αἵματα, καὶ οὕτως συνίσταται τὸ βρέφος. Μία ὑπόστασις τῆς σπορᾶς καὶ τῶν ἐκ τῆς μητρὸς ἐν αὐτῇ ὑφισταμένων εἰς σὰρκα αἰμάτων, καὶ ἡ σύλληψις τῆς σπορᾶς ἐστὶ. Συλλαμβάνει δὲ ἢ γυνὴ ἐκ τῆς τοῦ ἀνδρὸς μίξεως τὸν ἐξ αὐτοῦ καταβαλλόμενον σπόρον, καὶ αὐτὸς ἐστὶ τοῦ βρέφους ὑπόστασις.

Τί οὖν συνέλαβεν ἡ ἀγία παρθένος; Σάρκα; Οὐκοῦν οὐκ ἐξ αὐτῆς ἢ σὰρξ· οὐ γὰρ ἐξ ἑαυτῆς συλλαμβάνει γυνὴ. Τί οὖν συνέλαβεν; Τὸν τοῦ θεοῦ λόγον; Πνεῦμα γὰρ ἅγιον ἐμεσίτευσεν ἀντὶ συναφείας καὶ ἐνώκησεν ἐν αὐτῇ, καὶ συνελήφθη ὁ υἱὸς καὶ λόγος τοῦ θεοῦ καὶ αὐτὸς ἐγένετο σὰρξ ἐψυχωμένη ψυχῆ λογικῆ καὶ νοερᾶ, καὶ αὐτὸς οἰονεῖ θεῖος σπόρος γέγονε τῇ σαρκὶ ὑπόστασις, μία ὑπόστασις δύο φύσεων, θεότητός τε καὶ ἀνθρωπότητος. Ὡς γὰρ θεὸς τέλειος γέγονεν ἄνθρωπος τέλειος, καὶ ἔστιν εἷς υἱὸς θεοῦ καὶ ἀνθρώπου, ἀμήτωρ ἐκ πατρὸς ὡς θεός, ἀπάτωρ ἐκ μητρὸς ὡς ἄνθρωπος, ὁ αὐτὸς δύο φύσεις, μία ὑπόστασις· εἷς γὰρ ὁ Χριστὸς υἱὸς καὶ οὐ δύο. Εἰ δὲ εἷς υἱός, πῶς δύο ὑποστάσεις; Ἡ γὰρ ὑπόστασις ἄλλον ποιεῖ καὶ ἄλλον ἐξ ἄλλου ἀφορίζει· εἰ γὰρ δύο ὑποστάσεις ἐξ ἐνὸς πατρὸς καὶ μιᾶς μητρὸς δίδυμοι γενόμενοι οὐχ εἷς υἱός, ἀλλὰ δύο, πῶς ἢ ἐξ ἑτεροουσίου πατρὸς γεγεννημένη καὶ ἐξ ἑτεροουσίου μητρὸς γεγεννημένη ὑπόστασις εἷς υἱὸς ἔσσονται; Οὐ γὰρ τῆς αὐτῆς οὐσίας ὁ πατήρ καὶ θεὸς καὶ ἡ παρθένος. Καὶ εἰ δύο ἀνθρώπων ὑποστάσεις ὁμοουσίοι τυγχάνουσαι οὐκ ἔσσονται εἷς υἱός, πῶς δύο ὑποστάσεις ἑτεροουσίοι εἷς υἱὸς ἔσσονται; Ἀνάγκη οὖν ἢ δύο υἱοὺς λέγειν τὸν Χριστὸν καὶ τὸν θεὸν λόγον ἢ μίαν ὑπόστασιν καὶ ἕνα υἱόν. Πῶς δὲ καὶ δύο φύσεων λέγετε τὸν Χριστὸν, εἰ ἄλλος ὁ Χριστὸς καὶ ἄλλος ὁ θεὸς λόγος· ἔσται γὰρ καθ' ἡμᾶς μιᾶς φύσεως καὶ μιᾶς ὑποστάσεως ὁ θεὸς λόγος καὶ μιᾶς φύσεως καὶ μιᾶς ὑποστάσεως ὁ Χριστός. Εἰ δὲ τοῦτο δοθείη, ψευδεῖς ἔσσονται πάντως αἱ διαγορεύουσαι γραφαὶ τὸν ἐν ἀρχῇ λόγον



καὶ θεὸν σάρκα γεγονέναι καί, ὡσπερ ἓνα θεὸν πατέρα, οὕτω καὶ κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν ἓνα καὶ τὸν ἴδιον καὶ μονογενῆ τοῦ θεοῦ υἱὸν ὑπὸ τοῦ πατρὸς ὑπὲρ τοῦ κόσμου δεδῶσθαι καὶ πεπονθέναι καὶ τὸν ἐξ Ἰσραηλιτῶν ὀρμώμενον κατὰ σάρκα Χριστὸν ἐπὶ πάντων εἶναι θεὸν εὐλογητὸν εἰς τοὺς αἰῶνας καὶ θεοῦ δύναμιν καὶ θεοῦ σοφίαν καὶ κληρονόμον πάντων καὶ τῶν αἰώνων ποιητὴν καὶ τῆς τοῦ πατρὸς δόξης ἀπαύγασμα καὶ χαρακτήρα τῆς ὑποστάσεως καὶ μέγαν θεὸν ἐν μορφῇ τε θεοῦ ὄντα μορφήν εἰληφέναι δούλου καὶ τὰ τούτοις συγγενῆ· ταῦτα γὰρ καὶ τὰ τοιαῦτα περὶ ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ λέγεται Χριστοῦ καὶ οὐ περὶ ἄλλου καὶ ἄλλου προσώπου ἢ περὶ ἄλλης καὶ ἄλλης ὑποστάσεως ἢ γουν ἄλλου καὶ ἄλλου υἱοῦ καὶ Χριστοῦ. Πῶς δὲ καὶ Χριστὸς αὐτὸς ὁ θεὸς ἡμῶν ἀληθεύσοι φάσκων ἑαυτὸν τοῦ Ἀβραάμ προγενέστερον καὶ τῆς τοῦ κόσμου καταβολῆς ἀρχαιότερον καὶ ἐξ οὐρανοῦ καταβεβηκέναι καὶ φῶς καὶ ζωὴν καὶ ἀνάστασιν πεφυκέναι καὶ βοῶν· «Ἐγὼ καὶ ὁ πατήρ ἓν ἐσμὲν» καὶ «ὁ ἑώρακὼς ἐμὲ ἑώρακε τὸν πατέρα» καὶ τὰ τούτοις παραπλήσια, δι' ὧν οὐκ ἄνθρωπος ψιλὸς καὶ προσφάτως ὑποστὰς δείκνυται, ἀλλὰ θεὸς σεσαρκωμένος καὶ εἷς Χριστὸς υἱὸς τοῦ θεοῦ ἐν δύο φύσεσι, θεότητι φημι, καθ' ἣν ἐν πρὸς τὸν πατέρα καὶ θεὸν ἐγινώσκετο, καὶ ἀνθρωπότητι, καθ' ἣν ἕτεροοῦσιος πρὸς τὸν πατέρα, ἡμῖν δὲ τοῖς γήινοις ὁμοοῦσιος καὶ κατ' οὐδὲν ἡμῶν παρηλλαγμένος κατὰ τὴν φύσιν καὶ οὐκ ἄλλη καὶ ἄλλη, ἀλλὰ μία καὶ ἡ αὐτὴ ὑπόστασις, ἄλλην καὶ ἄλλην ἐν ἑαυτῇ φύσιν συγχύσεως δίχα καὶ τροπῆς φέρουσα, τὴν μὲν ἄκτιστον καὶ προαιώνιον καὶ δημιουργικὴν τῶν κτισμάτων, τὴν δὲ κτιστὴν καὶ πρόσφατον. Οὐ γὰρ ἡ ἀνθρωπότης συνάναρχος καθέστηκεν ὁμοειδῆς τε καὶ ὁμοοῦσιος τῇ θεότητι οὐδὲ ἐξ οὐρανοῦ κατελήλυθεν, ἀλλ', ἐπεὶ εἷς καὶ ὁ αὐτὸς ὑπῆρχε θεὸς λόγος ἐνώσας ἑαυτῷ καθ' ὑπόστασιν τὴν ἀνθρωπότητα, διὰ τοῦτο ποτὲ μὲν ὑψηλὰ καὶ θεοπρεπῆ, ποτὲ δὲ ταπεινὰ καὶ ἀνθρωποπρεπῆ περὶ ἑαυτοῦ ἐφθέγγετο. Ὅθεν καὶ κύριος τοῦ Δαυὶδ καὶ υἱὸς ἠθέλε νοεῖσθαι καὶ τοὺς υἱὸν θεοῦ καλοῦντας αὐτὸν καὶ υἱὸν Δαυὶδ ὀνομάζοντας ὡς εὐσεβεῖς ἀπεδέχετο, τοὺς μὲν ὡς τὴν ἀόρατον αὐτοῦ θεότητα καὶ προαιώνιον ἐκ θεοῦ καὶ πατρὸς γέννησιν σημαίνοντας, τοὺς δὲ τὴν ὀρωμένην αὐτοῦ τῆς ἀνθρωπότητος οὐσίαν καὶ φύσιν ἀληθῆ κηρύττοντας. Τούτων ἀπάντων ἀθετουμένων δύο μονογενεῖς ἀναγκασθόμεθα λέγειν, ἓνα μὲν τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς, ἓνα δὲ τῆς παρθένου καὶ μητρὸς. Καὶ μονογενῆς ὁ μονογενῆς οὐκέτι ῥηθήσεται ἐτέρου καθ' υἰοθεσίαν ἐπεισαχθέντος αὐτῷ, καὶ ὁ μὲν πρεσβύτερος ἔσται, ὁ δὲ νεώτερος, ὁ μὲν φυσικὸς καὶ γνήσιος, ὁ δὲ θετὸς καὶ νόθος. Ἐπειτα δέ, εἰ καὶ τετάρτην ἐπεισάγειν ὑπόστασιν καὶ συμπροσκυνεῖν τῇ τρισυποστάτῳ θεότητι τολμήσασμεν τὴν ἐκ τῆς παρθένου Μαρίας τεχθεῖσαν, εὐρεθησόμεθα θεὸν σέβοντες ἀλλότριον καινὸν τε καὶ πρόσφατον, ὅπερ πρᾶττειν παντελῶς ἀπηγόρευται, καὶ τῷ τῆς ἀνθρωπολατρίας ἐλληνικῶς ὑποβληθησόμεθα ἐγκλήματι καὶ τῇ τοῖς ἀνθρωπολάτραις ἐπιφερομένη κατάρα καταδικασθησόμεθα· «ἐπικατάρατος» γάρ, γέγραπται, «πᾶς ἄνθρωπος, ὃς ἔχει τὴν ἐλπίδα αὐτοῦ ἐπ' ἄνθρωπον». Ἀλλ' ἡμεῖς οὔτε ταῖς τρισὶ τῆς θεότητος ὑποστάσεσι μόναις προσκυνηταῖς καὶ σεπταῖς ὑπαρχούσαις ἐτέραν ἀσεβῶς ἐπεισκομίζομεν ὑπόστασιν, ἐπεὶ μήτε δύο υἱοὺς καὶ Χριστοὺς τὸν ἓνα υἱὸν καὶ Χριστὸν ἐκ τῶν θεοπνεύστων λέγειν πεπαιδευόμεθα λογίων οὔτε λατρεύειν ἀνθρώπῳ ψιλῷ θεοστυγῶς ἀνεχόμεθα, ἀλλ' ἓνα Χριστὸν σύνθετον ἐκ θεότητός τε καὶ ἀνθρωπότητος καὶ τέλειον ἐν ἀμφοτέραις ταῖς οὐσίαις, ἐξ ὧν καὶ ἐν αἷς συνετέθη, τὸν συμπροσκυνούμενον ἀεὶ τῷ πατρὶ καὶ τῷ παναγίῳ πνεύματι λατρευόμεν τε καὶ προσκυνούμεν μιᾷ τιμῶντες προσκυνήσει τὴν αὐτοῦ θεότητα καὶ ἀνθρωπότητα, ὡς ἀχωρίστως καὶ δίχα παντὸς μερισμοῦ καθ' ὑπόστασιν ἡνωμένας καὶ ἐν ἀποτελεσάσας πρόσωπον. Ἀλλ' ἡμᾶς μὴ

γένοιτο τετράδι λατρεύειν, ἀλλὰ τριάδι ἀγία· ἐνὶ πατρὶ, μιᾷ ὑποστάσει, ἐνὶ υἱῷ καὶ λόγῳ τοῦ θεοῦ σεσαρκωμένῳ, μιᾷ ὑποστάσει μετὰ τῆς σαρκὸς αὐτοῦ, ἐνὶ ἀγίῳ πνεύματι, μιᾷ ὑποστάσει, τριάδι παναγία καὶ δεδοξασμένη. Ὡσπερ γὰρ μάχαιρα πυρακτωθεῖσα μία ἐστὶ καὶ μετὰ τὴν πύρωσιν, οὕτω καὶ ὑπὲρ τοῦτο ὁ Χριστὸς εἷς ἐστὶ καὶ μία ὑπόστασις καὶ μετὰ τὴν σάρκωσιν. Καὶ ὥσπερ φοβοῦμαι ἄψασθαι τῆς πεπυρωμένης μαχαίρας, οὐ διὰ τὴν τοῦ σιδήρου φύσιν, ἀλλὰ διὰ τὴν τοῦ ἐνωθέντος αὐτῷ πυρὸς φύσιν, οὕτω προσκυνῶ τῷ σαρκωθέντι θεῷ λόγῳ καὶ συμπροσκυνῶ τῇ σαρκί, οὐ διὰ τὴν τῆς σαρκὸς φύσιν, ἀλλὰ διὰ τὸν ἐνωθέντα αὐτῇ θεὸν λόγον. Προσκυνῶ τῷ βασιλεῖ μετὰ τῆς ἀλουργίδος καὶ τιμῶ τὴν ἀλουργίδα διὰ τὸν βασιλέα. Καὶ μὴν ὅτι ἐπὶ μὲν τοῦ βασιλέως καὶ τῆς ἐσθῆτος οὐ καθ' ὑπόστασιν ἢ ἔνωσις οὐδὲ ἀδιάσπαστος οὐδὲ διαιωνίζουσα, ἐπὶ δὲ Χριστοῦ τοῦ θεοῦ ἡμῶν καθ' ὑπόστασιν ἀδιάσπαστος καὶ διαιωνίζουσα ἢ ἔνωσις. Διὸ ὡς ἐνὶ τῆς ἀγίας τριάδος συμπροσκυνῶ τῷ πατρὶ καὶ τῷ ἀγίῳ πνεύματι Χριστῷ τῷ σαρκωθέντι υἱῷ τοῦ θεοῦ καὶ θεῷ.

10 Δέδεικται τοίνυν, ὅτι δύο φύσεις τοῦ Χριστοῦ καὶ μία ὑπόστασις. Εἰ οὖν δύο φύσεις ἔχει, ἀνάγκη ὁμολογεῖν ἐν αὐτῷ τὰ τῶν δύο φύσεων φυσικὰ ἰδιώματα τελείως καὶ ἀνελλιπῶς, εἴπερ γινώσκομεν αὐτὸν θεὸν τέλειον καὶ ἄνθρωπον τέλειον.

11 Ἔχει μὲν ἐκ τῆς θείας καὶ πατρικῆς φύσεως τὸ ἄκτιστον, τὸ ἄχρονον, τὸ ἄναρχον· οὐ γὰρ πρότερον οὐκ ὦν ἤρξατο τοῦ εἶναι, ἀλλ' αἰεὶ ἦν γεννητῶς τὸ θεὸς εἶναι, τὸ θελητικόν, τὸ ἐνεργητικόν, τὸ παντοδύναμον, τὸ ἀπειροδύναμον, τὸ δημιουργικόν, τὸ παντουργικόν, τὸ ἄπειρον, τὸ ἀπερίγραπτον, τὸ ἀκατάληπτον, τὸ ἀνεξερεύνητον, τὸ ἀθάνατον, τὸ παντοκρατορικόν, τὸ συνεκτικόν, τὸ ἀγαθόν, τὸ σοφόν, τὸ δίκαιον, τὸ σωστικόν, τὸ ἀπλοῦν κατὰ φύσιν καὶ ἀσύνθετον, τὸ ἄτρεπτον, τὸ ἀναλλοίωτον, τὸ παντεποπτικόν, τὸ τῶν μελλόντων προγνωστικόν, τὸ περιεκτικόν τῶν πάντων ἦτοι περιληπτικόν, τὸ ἀμέτοχον, μεθεκτὸν δὲ τῆς ἐνεργείας, οὐ φύσεως· τὸ αὐτεξούσιον καὶ παντεξούσιον, τὸ εὐεργητικόν, τὸ μεταδοτικόν, τὸ φωτιστικόν, τὸ ἀόρατον, τὸ ἀναφές, τὸ ὑπέρθεον, τὸ ὑπερούσιον, καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν, πάντα, ὅσα ἔχει ὁ πατήρ, τοῦ υἱοῦ εἰσιν πλὴν τῆς ἀγεννησίας. Καὶ μάρτυς τούτου ἀληθῆς αὐτὸς ὁ κύριος ἡμῶν καὶ θεὸς εἰπὼν· «Πάντα, ὅσα ἔχει ὁ πατήρ, ἐμὰ ἐστὶ.» Καὶ πρὸς αὐτὸν τὸν πατέρα λέγει· «Πάντα τὰ ἐμὰ σὰ ἐστὶ καὶ τὰ σὰ ἐμὰ.»

12 Τῆς δὲ ὑποστάσεως αὐτοῦ ἴδιον τὸ υἱὸν εἶναι γεννητὸν ἐκ τοῦ πατρὸς καὶ οὐ πατέρα ἀγέννητον οὐδὲ γεννήτορα. Ἐκ τοῦ πατρὸς γὰρ γεγέννηται ἀπαθῶς, ἀσυνδυάστως, τουτέστιν ἄνευ μίξεως, ὡς φῶς ἐκ πυρός, μᾶλλον δὲ ὡς φῶς τέλειον ἐκ τελείου φωτός. Ἐκ τοῦ πατρὸς οὖν ἔχει τὸ εἶναι καὶ πάντα, ὅσα ἔχει. Διὸ καὶ λέγει· «Ὁ πατήρ μου μείζων μου ἐστίν.» ἐγὼ γὰρ ἐξ αὐτοῦ, εἰ καὶ μὴ μετ' αὐτόν, οὐκ αὐτὸς ἐξ ἐμοῦ. Διὸ καὶ τιμᾷ τὸν πατέρα.

13 Εἰπόντες τοίνυν τὰ τῆς θείας φύσεως τοῦ Χριστοῦ ἰδιώματα, ἃ ἔσχεν ἐκ τοῦ πατρὸς, εἴπωμεν καὶ τὰ τῆς ἀνθρωπίνης αὐτοῦ φύσεως φυσικὰ ἰδιώματα, ἅπερ ἐκ τῆς ἐξ ἡμῶν ἔσχε προσλήψεως. Εἰ γὰρ θεὸς ὦν τέλειος γέγονε δι' ἡμᾶς καθ' ἡμᾶς ἄνθρωπος τέλειος, δηλον, ὡς πάντα ἔχων τὰ φυσικὰ τῆς θεότητος ἰδιώματα καὶ κατὰ τοῦτο θεὸς ὦν τέλειος καὶ πάντα ἔξει τὰ φυσικὰ τῆς ἀνθρωπότητος ἰδιώματα, τουτέστι πάσας τὰς φυσικὰς δυνάμεις τῆς ἀνθρωπότητος, τὰς ἐνεργητικὰς τε καὶ παθητικὰς, ἵνα τέλειος ᾖ ἄνθρωπος· εἰ γὰρ τι τῶν φυσικῶν οὐκ ἀνέλαβεν, οὐ τέλειος, ἀλλ' ἐλλιπὴς ἐστὶν ἄνθρωπος.

14 Ἔστω δὲ προδιωρισμένον, ὅτι πάσης ἐνεργείας καὶ χρήσεως καὶ πράξεως καὶ πάθους τὴν δύναμιν φυσικῶς παρὰ τοῦ δημιουργοῦ εἰλήφαμεν καὶ ταῦτα φυσικὰ ἐστίν·

ἀδύνατον γὰρ οἴαντοῦν φύσιν χρήσασθαι πράξει ἢ ἐνεργῆσαι ἐνέργειαν ἢ παθεῖν πάθος, ὧν τὴν δύναμιν οὐ κατὰ φύσιν ἔλαβεν. Οἶον οὐ δύναται ἡ γῆ βλαστῆσαι μὴ κατὰ φύσιν λαβοῦσα παρὰ τοῦ δημιουργοῦ τὴν βλαστικὴν δύναμιν, οὐδὲ τὸ ὕδωρ ζωοβλαστεῖν, ἴν' οὕτως εἶπω, τὴν τῶν ἰχθύων γέννησιν καὶ πρὸς βλάστησιν τῶν τῆς γῆς συντελεῖν ἐκφορίων, εἰ μὴ παρὰ τοῦ δημιουργοῦ τὴν τοιαύτην εἴληφε δύναμιν, οὐδὲ φυτὸν αὐξῆσαι δύναται, εἰ μὴ τὴν αὐξητικὴν ἔλαβε δύναμιν, οὐ τὸ πτηνὸν πέτασθαι μὴ τὴν τοῦ πέτασθαι λαβὸν δύναμιν, οὐ χερσαῖον βαδίζειν, οὐχ ἔρπετον ἔρπειν, εἰ μὴ ἕκαστον τὴν τοιαύτην ἔλαβε δύναμιν. Οὕτω δὴ καὶ ὁ ἄνθρωπος οὐ δύναται ὄραῖν ἢ νοεῖν ἢ αὐτεξουσίως θέλειν ἢ ἐνεργεῖν, εἰ μὴ ἐκάστου τὴν δύναμιν ἔλαβε φυσικῶς παρὰ τοῦ δημιουργοῦ. 15 Ὁ ἄνθρωπος τοίνυν μικρὸς κόσμος ἐστίν. Ἔχει γὰρ ψυχὴν καὶ σῶμα καὶ μέσος ἔστηκε νοῦ καὶ ὕλης· σύνδεσμος γὰρ ἐστὶν ὁρατῆς καὶ ἀοράτου ἤτοι αἰσθητῆς καὶ νοητῆς κτίσεως. Ὁφθαλμὸς γὰρ καὶ τὸ καθαρώτατον τῆς ψυχῆς ἐστὶν ὁ νοῦς. Κοινωνεῖ οὖν τοῖς μὲν ἀψύχοις σώμασι κατὰ τὴν ἐκ τῶν τεσσάρων στοιχείων κρᾶσιν καὶ σύνθεσιν, τοῖς δὲ φυτοῖς κατὰ τε ταῦτα καὶ κατὰ τὴν θρεπτικὴν καὶ αὐξητικὴν δύναμιν, ἔτι δὲ καὶ τὴν σπερματικὴν, τοῖς δὲ ἀλόγοις ζώοις καὶ ἐν τούτοις μὲν, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸ ζωτικὸν καὶ κατὰ τὴν ἄλογον ὄρεξιν ἤγουν θυμὸν καὶ ἐπιθυμίαν, κατὰ τε τὸ φανταστικὸν καὶ μνημονευτικὸν καὶ κατὰ τὴν αἴσθησιν καὶ τὴν καθ' ὄρμην κίνησιν—καθ' ὄρμην δὲ κίνησις ἐστὶν ἡ κίνησις ὅλου τοῦ σώματος—καὶ τὸ φωνητικὸν καὶ ἀναπνευστικὸν καὶ ἐκ τόπου εἰς τόπον μεταβατικόν. Συνάπτεται δὲ ταῖς ἀσωμάτοις καὶ νοεραῖς δυνάμεσι διὰ τοῦ λογικοῦ καὶ τῆς λογικῆς τοῦ νοῦ ὀρέξεως, ἥτις ἐστὶ θέλησις, ἡ πρώτη τοῦ νοῦ κίνησις· ὀρεγόμενος γὰρ κινεῖται πρὸς νόησιν καὶ ὀρεγόμενος λογίζεται καὶ ὀρεγόμενος κρίνει. Αὕτη δὲ ἡ ὄρεξις αὐτεξουσίως ἐστὶν· αὐτεξουσίως γὰρ ὀρεγόμενος νοεῖ καὶ λογίζεται καὶ κρίνει. 16 Ἴδια μὲν τοῦ σώματος τομὴ καὶ ρεῦσις καὶ μεταβολὴ ἢ κατὰ ποιότητα ἤτοι ψύξιν, θερμανσιν, ὑγρότητα καὶ ξηρότητα, καὶ ἡ τῶν μελῶν διοργάνωσις. Ἴδια δὲ ψυχῆς λογικῆς μόνης αὐτῆς καθ' αὐτὴν ζωὴ, νόησις καὶ ἡ λογικὴ ὄρεξις, ἥτις κυρίως ἐστὶ θέλησις. Καὶ πρὸ τούτων ἰδικώτατον ψυχῆς χωρίζον αὐτὴν ἐκ τῆς τῶν ἀγγέλων οὐσίας τὸ ἐν σώματι πολιτεύεσθαι καὶ τούτῳ μεταδιδόναι ζωῆς καὶ κινήσεως καὶ τὸ αὐτεξουσίως κατ' οἰκείαν ὄρεξιν ἤτοι θέλησιν ἄγειν τὸ σῶμα καὶ τὴν ἄλογον ὄρεξιν, ἐπιθυμίαν καὶ θυμὸν καὶ τὴν καθ' ὄρμην κίνησιν, καὶ φυσικῶς ἄρχειν ὡς ἰδίου φυσικοῦ δούλου τοῦ οἰκείου σώματος. Διὸ καὶ πλεον τῶν ἀγγέλων κατ' εἰκόνα ὁ ἄνθρωπος· ὁ γὰρ ἄγγελος οὐκ ἔχει φυσικὸν δοῦλον οὐδὲ φυσικῶς ἐστὶ δεσπότης.

17 Κοινὰ δὲ ψυχῆς καὶ σώματος, ὧν ἡ ψυχὴ τῷ σώματι μεταδίδωσι, τὸ ζωτικόν, τὸ φανταστικόν, τουτέστι τὸ τῶν αἰσθητῶν ἀντιληπτικὸν ἢ διαγνωστικόν, αὐτὸ τὸ αἰσθητικὸν ἤγουν αἰ πέντε αἰσθήσεις· ὄρασις, ἀκοή, ὄσφρησις, γεῦσις, ἀφή, ἔτι καὶ τὸ μνημονευτικὸν καὶ ἡ καθ' ὄρμην κίνησις τό τε θρεπτικὸν καὶ αὐξητικὸν καὶ ἡ ἄλογος ὄρεξις, θυμὸς λέγω καὶ ἐπιθυμία, πείνά τε καὶ δίψα καὶ κόπος καὶ πτύελος, ἡδονὴ καὶ λύπη καὶ ἀηδία, φόβος, δειλία καὶ ἀγωνία, ἀδημονία, ταραχὴ, ἰδρῶς καὶ θάνατος—θάνατος γὰρ ἐστὶ χωρισμὸς ψυχῆς ἐκ τοῦ σώματος—καὶ πᾶσα ἡ τῆς τροφῆς καὶ αὐξήσεως οἰκονομία. 18 Ταῦτα πάντα ἄλογα πάθη εἰσὶ καὶ ἐνέργειαι, ἐνέργειαι μὲν καὶ δυνάμεις τῆς φύσεως—διὸ καὶ πάντα τὰ φυσικὰ παρὰ θεοῦ δεδωρημένα τῇ φύσει—, πάθη δέ, ὅτι πᾶσα κτίσις κτιστὴ παθητικῶς κινεῖται καὶ ἐνεργεῖ· μόνη δὲ ἡ θεία φύσις ἐστὶν ἀπαθής, ἀπαθῶς κινουμένη καὶ ἀκινήτως ἐνεργοῦσα. Ἔτι δὲ τινὲς μὲν αὐτῶν δοκοῦσι μᾶλλον εἶναι ἐνέργειαι, τινὲς δὲ πάθη· πρεπωδέστερον γὰρ εἰπεῖν τὴν ζωὴν μᾶλλον ἐνέργειαν, τὸν δὲ θάνατον καὶ τὴν τομὴν καὶ τὴν ρεῦσιν πάθος. Ἡ μὲν οὖν τομὴ καὶ ἡ ρεῦσις καὶ ἡ

κατὰ ποιότητα μεταβολή, τουτέστι λεύκανσις, μέλανσις, ψύξις, θέρμανσις, νόσος καὶ τὰ τοιαῦτα, πάθη εἰσὶν, ὁμοίως καὶ ἡ τῶν μελῶν διοργάνωσις ἤτοι διάπλασις· ἡ μὲν γὰρ φύσις ἐνεργεῖ διοργανοῦσα καὶ διαπλάττουσα, πάσχει δὲ τὸ σῶμα διοργανούμενον. Φύσιν δὲ λέγω τὸν ἐξ ἀρχῆς παρὰ τοῦ δημιουργοῦ δοθέντα ἐκάστω εἶδει νόμον καὶ δύναμιν, καθ' ἣν κινεῖται ἡ ἡρεμεῖ. Κινεῖται μὲν, πρὸς ἃς ἔχει δύναμιν ἐνεργείας νοῶν, λογιζόμενος, θέλων, αἰσθανόμενος, τόπους ἐκ τόπων ἀμείβων· τούτων γὰρ τὴν δύναμιν ἔχει παρὰ τοῦ δημιουργοῦ. Ἥρεμεῖ δὲ μὴ κινούμενος, πρὸς ἃς οὐκ ἔλαβε δύναμιν ἐνεργείας μὴ ἰστάμενος. Κινήσεις δὲ εἰσι γένεσις καὶ φθορὰ καὶ ἀλλοίωσις, αὔξησις, μείωσις καὶ ἡ τοπικὴ κίνησις. Ἐξάτροπος δὲ αὕτη ἐστίν, ἔμπροσθεν, ὀπίσω, δεξιὰ, ἀριστερά, ἄνω, κάτω· καὶ πάντα δὲ τὰ λοιπὰ τὰ εἰρημένα κινήσεις εἰσὶν· ἡ δὲ νόησις καὶ ἡ λογικὴ ὄρεξις ὅ τε διαλογισμὸς καὶ ἡ ζήτησις καὶ σκέψις καὶ βουλή καὶ κρίσις καὶ διάθεσις καὶ προαίρεσις γνώμη τε καὶ ἡ πρὸς τὴν χρῆσιν ὀρμὴ ἐνέργειαι εἰσιν. Δοκεῖ δὲ μᾶλλον ἡ νόησις εἶναι ἐνέργεια, ἡ δὲ ὄρεξις πάθος· πᾶν γὰρ ὀρεγόμενον πάσχει. Λέγομεν δὲ αὐτὴν λογικὴν ὄρεξιν τὴν ἐνέργειαν, διότι αὐτεξουσίος ἐστίν, ἐξουσιάζουσα τῶν ἀλόγων παθῶν καὶ κρίνουσα καὶ κυβερνῶσα καὶ χαλιναγωγοῦσα ταῦτα, θυμὸν καὶ ἐπιθυμίαν καὶ αἴσθησιν καὶ τὴν καθ' ὀρμὴν κίνησιν. Ταῦτα γὰρ ὑπήκοα καὶ ἐπιπειθῆ τῷ λόγῳ εἰσὶν ἄλογα πάθη· πέφυκε γὰρ πειθεσθαι τῷ λόγῳ καὶ ὑποτάσσεσθαι καὶ κινεῖσθαι, ὡς ἂν ὁ λόγος κελεύῃ ἐπὶ τῶν κατὰ φύσιν ἀνθρώπων. Ἔστι δὲ καὶ ταῦτα πάθη συστατικὰ τῆς ζωώδους οὐσίας· ἄνευ γὰρ τούτων οὐκ ἔστι συστήναι τὴν ζωὴν. Ταῦτα δὲ εἰς ὑπηρεσίαν ἐδόθησαν τῷ ἀνθρώπῳ παρὰ τοῦ δημιουργοῦ, ἡ μὲν ἐπιθυμία πρὸς θεὸν καὶ τὰ αὐτοῦ θελήματα, ὁ δὲ θυμὸς κατὰ τοῦ διαβόλου καὶ τῆς ἀμαρτίας καὶ πρὸς τὸ ἀνδρειοῦν τὴν ἐπιθυμίαν. Ἡ μὲν οὖν ἄλογος ὄρεξις πρὸς σύστασιν τῆς ζωώδους οὐσίας δέδοται, ἡ δὲ λογικὴ καὶ αὐτεξουσίος, ὅπως αὐτεξουσίως χαλιναγωγῆσιν πᾶσαν φυσικὴν κίνησιν καὶ ὑποταγῆ καὶ ὑποτάξει τῷ νόμῳ τοῦ κτίσαντος. Συνέζευκται τοίνυν ἡ νόησις καὶ ἡ ὄρεξις ἐν τῷ ἀνθρώπῳ, ὅπως μὴ ἀκουσίως πάσχωμεν τὰ τῶν ἀλόγων λογικοὶ ὄντες. Καὶ γὰρ ὁ νοῦς αὐτεξουσίως ὀρεγόμενος καὶ λογικῶς καὶ νοητικῶς ὀρεκτικῶς νοεῖ καὶ σκέπτεται καὶ ζητεῖ καὶ βουλευέται καὶ διακρίνει καὶ διατίθεται πρὸς τὸ κριθὲν καὶ προαιρεῖται καὶ ὀρμᾷ πρὸς τὴν πράξιν· φύσει γὰρ κατάρχει τοῦ ἀλόγου τὸ λογικόν. Εἰ οὖν ὡς λογικὸς πάσης ἀλόγου κτίσεως βασιλεὺς ἐδημιουργήθη ὁ ἀνθρωπος, πῶς οὐκ ἔσται τῶν ἐν αὐτῷ ἀλόγων παθῶν αὐτεξουσίος; Ὁρεκτικὸς οὖν καὶ λογικὸς καὶ νοητικὸς ὢν ὀρεκτικῶς νοεῖ καὶ λογίζεται καὶ λογικῶς καὶ νοητικῶς αὐτεξουσίως ὀρέγεται. Τῶν δὲ κοινῶν ψυχῆς καὶ σώματος τὸ μὲν ζωτικὸν ἐνέργεια μᾶλλον ἐστὶ καὶ τὸ φανταστικὸν δὲ καὶ αἰσθητικὸν καὶ μνημονευτικὸν καὶ ἡ καθ' ὀρμὴν κίνησις παθητικαὶ εἰσιν ἐνέργειαι ἢ ἐνεργητικὰ πάθη, ὁ δὲ θυμὸς καὶ ἡ ἐπιθυμία πεινά τε καὶ δίψα, κόπος, φόβος, δειλία καὶ ἀγωνία, ἡδονή, λύπη, πτύελος καὶ ἰδρῶς τό τε θρεπτικὸν καὶ αὐξητικὸν καὶ ἐπὶ πᾶσιν ὁ θάνατος πάθη εἰσὶν. 19 Ταῦτα πάντα φυσικὰ εἰσι καὶ ἀδιάβλητα παρὰ τοῦ δημιουργοῦ τῇ φύσει τῶν ἀνθρώπων δεδωρημένα. Αὐτὸς γὰρ καὶ τὸ εἶναι καὶ τὸ οὕτως εἶναι ἐδωρήσατο, καὶ οὐκ ἔστιν ἀνθρώπων οὐδεὶς, ὃς τούτων ἀμέτοχος γέγονε. Τὸ δὲ ἔχειν ταῦτα τὴν μὲν τοῦ δημιουργοῦ σοφίαν καὶ ἀρετὴν παρίστησιν, ἡμῖν δὲ οὔτε ἀρετὴ οὔτε κακία λογίζεται· καλὰ μὲν γὰρ εἰσι καὶ ἐπ' ἀγαθῷ ὑπὸ τοῦ ἀγαθοῦ δεδωρημένα, ὁ δὲ τρόπος τῆς χρήσεως αὐτῶν ἀρετὴν καὶ κακίαν συνίστησιν. Ἄν μὲν γὰρ ὑποταγῆ τὸ θέλημα τῷ νόμῳ τοῦ θεοῦ καὶ κατὰ τὸν νόμον αὐτοῦ ὁ νοῦς κυβερνήσῃ τὰ ὑπήκοα αὐτῷ, πάσας φημὶ τὰς ψυχικὰς κινήσεις, κατ' ἐξαίρετον δὲ θυμὸν καὶ ἐπιθυμίαν–ταῦτα γὰρ ὑπήκοα τῷ λόγῳ–, ἀρετὴν εἰργασάμεθα καὶ δικαιοσύνην ἐπληρώσαμεν. Ἐπὶ τούτῳ γὰρ ἐλάβομεν τὴν τούτων ἐξουσίαν καὶ ὡς

ἐξουσίαν λαβόντες καὶ νόμον ἐδεξάμεθα καὶ ὑπὸ νόμον γεγόναμεν· τὰ γὰρ ἄλογα μὴ ἔχοντα τὸν ἡγεμόνα νοῦν τὸν αὐτεξούσιον θυμοῦ καὶ ἐπιθυμίας οὐκ ἔλαβε νόμον. Φύσει τοιγαροῦν τοῦ δημιουργοῦ δοῦλοι ὑπάρχοντες καὶ τὸ αὐτεξούσιον ἔχοντες, τὸ τῆς ἀρετῆς συστατικόν, –οὐ γὰρ ἀρετὴ οὐδὲ τερπνὸν τὸ βία γινόμενον–νόμον ἐλάβομεν, ὅπως ἐπιγνώμεν, ὅτι δεσπότην ἔχομεν, –ἵνα μὴ ἐν σκότει διαπορευόμενοι βόθροις περιπέσωμεν· «λύχνος γὰρ τοῖς ποσὶ μου ὁ νόμος σου καὶ φῶς ταῖς τρίβοις μου», ἔφη Δαυὶδ ὁ προφήτης· –ὅπως γνωσθῆ ἡμῶν ὁ πρὸς τὸν δεσπότην πόθος καὶ εὐνοια, –ὅπως τε τῷ θεῷ τοῦ ἀγαθοῦ κοινωνήσωμεν, «ἴν' ἢ τοῦ ἐλομένου τὸ ἀγαθὸν οὐχ ἦττον ἢ τοῦ παρασχόντος τὰ σπέρματα»· αὐτὸς γὰρ ἡμῖν τὴν δύναμιν τῆς ἀγαθοεργίας ἐδωρήσατο. Αὐτεξουσίους δὲ ἡμᾶς ἐποίησεν, ἵνα ἐξ αὐτοῦ καὶ ἐξ ἡμῶν τὸ ἀγαθὸν γένοιτο· παντὶ γὰρ τῷ προαιρουμένῳ τὸ ἀγαθὸν ὁ θεὸς συνεργεῖ εἰς τὸ ἀγαθόν. –ὅπως τὸ κατὰ φύσιν φυλάξαντες τῶν ὑπὲρ φύσιν τύχωμεν, τῆς ἀφθαρσίας καὶ τῆς θεώσεως ἐκ τῆς πρὸς τὸ θεῖον ἐνώσεως διὰ τῆς κατὰ δύναμιν τοῦ θελήματος πρὸς αὐτὸ ὁμοιώσεως· –ὅπως μὴ ταῖς φυσικαῖς δυνάμεσιν ἀλόγως χρώμενοι παρασυμβληθῶμεν τοῖς ἀνοήτοις κτήνεσι καὶ ὁμοιωθῶμεν αὐτοῖς. Εἰ γὰρ μὴ ὑποταγῆ ἢ θέλησις ἡμῶν τῷ θεῷ θελήματι, ἀλλὰ κατ' οἰκειάν γνώμην καὶ αἴρεσιν χρήσεται ὁ αὐτεξούσιος νοῦς θυμῷ καὶ ἐπιθυμίᾳ κακίαν εἰργάσατο· κακία γὰρ οὐδὲν ἕτερόν ἐστιν εἰ μὴ ἁμαρτία καὶ ἀποτυχία καὶ παρακοὴ τοῦ δεσποτικοῦ νόμου. Ὡστε τὸ αὐτεξούσιον πρῶτον ἀγαθὸν τῇ λογικῇ φύσει πρέπον, καὶ τὸ κεχρηῆσθαι τῷ αὐτεξουσίῳ καὶ κατεξουσιάζειν καὶ κρατεῖν τῶν ἀλόγων παθῶν, θυμοῦ λέγω καὶ ἐπιθυμίας, ἀρετῆ, τὸ δὲ προδιδόναι τὸ αὐτεξούσιον καὶ ἠττάσθαι τοῖς ἀλόγοις πάθει καὶ ἀλόγως καὶ κτηνωδῶς βιοῦν, τοῦτο κακία, τοῦτο ἁμαρτία. –ἵνα μὴ ἀσχημονῶμεν τὰ τῶν ἀλόγων πράσσοντες, ἀλλ' ἐπέχωμεν λόγῳ τὰς ὁρμὰς τῆς φύσεως. Οὐ γὰρ πρέπει τῷ λογικῷ ἢ τῶν ἀλόγων πολιτεία, ἀλλὰ μᾶλλον καὶ τοῖς ἀλόγοις πάθει λογικῶς κεχρηῆσθαι καὶ λόγῳ ταῦτα ῥυθμίζειν καὶ κατ' ἐξουσίαν ἄγειν καὶ ἡνιοχεῖν καὶ ἄγεσθαι καὶ ὑπέικειν τῷ θεῷ νόμῳ καὶ τούτοις κεχρηῆσθαι, καθὼς ὁ κύριος διετάξατο.

20 Εἰδέναι τοίνυν χρεῶν, ὡς ἢ τῶν ὀνομάτων σύγχυσις ποιεῖ τοῖς αἰρετικοῖς τὴν πλάνην. Καθὼς οὖν τοῖς μονοφυσίταις, τοῖς ἀκεφάλοις φημί, τὸ ταυτὸν λέγειν φύσιν καὶ ὑπόστασιν αἴτιον γέγονε λέγειν ἐπὶ Χριστοῦ μίαν φύσιν, ἵνα μὴ εἰς δύο ὑποστάσεις τὸν Χριστὸν διέλωσιν, ἔτι δὲ καὶ τοῖς Νεστορίου ὁμόφροσι τοῦ λέγειν δύο ὑποστάσεις, ἵνα μὴ τὰς δύο Χριστοῦ φύσεις εἰς μίαν συγγέωσιν, οὕτω καὶ τοῖς μονοθελήταις τὸ μὴ εἰδέναι τὴν διαφορὰν τοῦ φυσικοῦ καὶ τοῦ ὑποστατικοῦ θελήματος, τουτέστι τοῦ γνωμικοῦ, αἴτιον γέγονε τοῦ ἐν λέγειν ἐπὶ Χριστοῦ θέλημα. Ἴνα οὖν τὴν ἐκ τῆς ὁμωνυμίας διαφύγωμεν πλάνην, οὕτω τὸν περὶ τοῦ θελήματος ἀναπτύξωμεν λόγον.

21 Τὸ θέλημα ὁμώνυμόν ἐστι. Ποτὲ μὲν γὰρ σημαίνει τὴν θέλησιν, τουτέστι τὴν θελητικὴν δύναμιν, ποτὲ δὲ αὐτὸ τὸ θελητόν, τὸ τῇ θελήσει ὑποκείμενον, τουτέστιν αὐτὸ τὸ πρᾶγμα, ὅπερ τις θέλει. Ἄλλο δὲ ἐστὶ θέλησις καὶ ἄλλο τὸ θελητόν, ὡς περ ἄλλο ὄρασις καὶ ἄλλο τὸ ὄρατόν· ὄρασις μὲν γὰρ ἐστὶν αὐτὴ ἢ ὄρατικὴ δύναμις, καθ' ἣν ὀρώμεν, ἢ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ ἐνεργοῦσα, ὄρατόν δὲ αὐτὸ τὸ ὀρώμενον πρᾶγμα, ἢ λίθος ἢ ξύλον ἢ τι τοιοῦτον. Οὕτω καὶ θέλησις ἐστὶν αὐτὴ ἢ θελητικὴ τῆς ψυχῆς δύναμις, καθ' ἣν θέλομεν, θελητόν δὲ αὐτὸ τὸ πρᾶγμα, ὅπερ τις θέλει. Οἷον θέλω πλεῦσαι, τὸ πλεῦσαι θελητόν ἐστὶ· θέλω γῆμαι, τὸ γῆμαι θελητόν ἐστὶν. Πάντως δὲ τὸ θελητόν ἢ ἐνέργεια ἐστὶ, τουτέστι πρᾶξις, ἢ πάθος. Ἴδωμεν τοίνυν, εἰ φυσικὴ ἐστὶν ἢ θέλησις ἢ ὑποστατικὴ.

22 Ἄρα πᾶς ἄνθρωπος ἔχει τὴν δύναμιν τὴν θελητικὴν ἢ οὐ; Δῆλον, ὡς πᾶς ἄνθρωπος ἔχει τὸ δύνασθαι θέλειν καὶ πᾶς ἄνθρωπος ἔχει τὸ θέλειν· τίς γὰρ ἄνθρωπος

γέγονεν, ὃς οὐκ ἠθέλησεν οὐδέν; Οὐ πᾶς δὲ ἄνθρωπος τὸ αὐτὸ θέλει, ἀλλ' ὁ μὲν τόδε, ὁ δὲ τόδε, οὐδὲ πᾶς ἄνθρωπος ὡσαύτως θέλει, ἀλλ' ὁ μὲν καλῶς, ὁ δὲ κακῶς, ἕκαστος κατὰ τὴν οἰκείαν γνώμην. Ὡστε ἢ μὲν θέλησις, τουτέστιν ἡ θελητικὴ δύναμις καὶ αὐτὸ τὸ ἀπλῶς θέλιν, φυσικόν, τὸ δὲ θελητόν, τουτέστι τὸ τί θέλιν, γνωμικόν καὶ ὑποστατικόν.

23 Καὶ πάλιν· Τῶν ὁμωνύμων, ὡς εἴπομεν, ὃν τὸ θέλημα ποτὲ μὲν σημαίνει τὴν θέλησιν, ποτὲ δὲ τὸ θελητόν. Δεῖ γὰρ εἰδέναι, ὅτι ἄλλο ἐστὶ θέλησις καὶ ἄλλο τὸ θέλιν καὶ ἄλλο τὸ τί καὶ πῶς θέλιν καὶ ἄλλο τὸ θελητόν καὶ ἄλλο τὸ θελητικόν καὶ ἄλλο ὁ θέλων, ὡσπερ ἄλλο ὄρασις καὶ ἄλλο τὸ ὄραν καὶ ἕτερον τὸ τί καὶ πῶς ὄραν καὶ ἄλλο τὸ ὄρατόν καὶ ἄλλο τὸ ὄρατικόν καὶ ἕτερον ὁ ὄρων. Ὅρασις μὲν γάρ ἐστιν αὐτὴ ἡ ὄρατικὴ δύναμις τῆς ψυχῆς ἢ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ ἐνεργοῦσα, καθ' ἣν ὀρῶμεν. Ὅραν δὲ ἐστὶ τὸ κεχρησθαι τῇ ὄρατικῇ δυνάμει καὶ ἐνεργεῖν καὶ βλέπειν· οὐδεὶς δὲ ὄρα μὴ ἔχων ὄρασις, τουτέστι δύναμιν τοῦ ὄραν. Τὶ δὲ ὄραν ἐστὶν οὐρανὸν ὄραν ἢ γῆν ἢ ἕτερόν τι. Ὅπως ὄραν ἐστὶ καλῶς ἢ κακῶς. Ὅρατόν δὲ ἐστὶ τὸ ὑποκείμενον τῇ ὀράσει, τουτέστι τὸ ὀρώμενον σῶμα ἢ χρῶμα ἢ σχῆμα. Ὅρατικόν δὲ ἐστὶ τὸ ἔχον ἐκ φύσεως τὴν ὀρατικὴν δύναμιν, οἷον ὁ ἄνθρωπος ἐκ φύσεως ἔχει τὴν δύναμιν τοῦ ὄραν, κἂν κοιμᾶται, κἂν ἐτυφλώθῃ· ὀρατικόν γὰρ ζῶον ὁ ἄνθρωπος. Ὅρων δὲ ἐστὶν ὁ κεχρημένος τῇ ὀράσει, τουτέστι τῇ ὀρατικῇ δυνάμει, καὶ ἐνεργῶν καὶ βλέπων. Οὕτω θέλησις μὲν ἐστὶν αὐτὴ ἡ θελητικὴ δύναμις ἢ τῇ ψυχῇ φυσικῶς δεδομένη παρὰ τοῦ δημιουργοῦ, τουτέστι τὸ δύνασθαι θέλιν. Θέλιν δὲ ἐστὶ τὸ κεχρησθαι κατ' ἐνέργειαν τῇ θελητικῇ δυνάμει καὶ ὀρέγεσθαι· οὐδεὶς δὲ θέλει μὴ ἔχων θέλησιν, τουτέστι δύναμιν τοῦ θέλιν. Θελητόν δὲ ἐστὶ τὸ ὑποκείμενον τῇ θελήσει, αὐτὸ τὸ πράγμα, ὅπερ θέλομεν· οἷον θέλω πλεῦσαι, τὸ πλεῦσαι θελητόν ἐστὶν, θέλω σωφρονῆσαι, τὸ σωφρονῆσαι θελητόν ἐστὶν. Ἀθέλητον δὲ ἐστὶν, ὅπερ τις οὐ θέλει, ὡσπερ ἀόρατον, ὅπερ τις οὐχ ὄρα. Τὶ δὲ θέλιν ἐστὶν ἐνωθῆναι θεῷ θέλιν, θέλιν φαγεῖν, θέλιν πιεῖν, θέλιν πλεῦσαι, θέλιν συναφθῆναι γυναικί. Πῶς δὲ θέλιν ἐστὶ καλῶς θελήσαι, ἤγουν θελήσαι καλῶς καὶ κατὰ νόμον θεοῦ τῇ ἰδίᾳ γυναικί μιγῆναι ἢ κακῶς καὶ παρὰ τὸν νόμον τοῦ θεοῦ ἀλλοτρίᾳ. Θελητικόν δὲ ἐστὶ τὸ ἔχον ἐκ φύσεως τὴν θελητικὴν δύναμιν, οἷον ὁ ἄνθρωπος, ὁ ἄγγελος, ὁ θεός. Ἐκαστος γὰρ αὐτῶν ἐκ φύσεως ἔχει τὴν θελητικὴν δύναμιν· καὶ γὰρ ἐκάστη τῶν τῆς θεότητος ὑποστάσεων θέλει καὶ ἐκάστη ὑπόστασις ἀγγέλων θέλει καὶ ἐκάστη ὑπόστασις ἀνθρώπων θέλει. Ὅπερ δὲ ἐκάστη ὑπόστασις ἔχει, φυσικόν ἐστὶ· φυσικόν γὰρ ἐστὶ τὸ ἐν πάσαις ταῖς ὁμοειδέσι καὶ ὁμοουσίοις ὑποστάσεσι θεωρούμενον. Θέλων δὲ ἐστὶν ὁ κεχρημένος τῇ θελήσει, τουτέστι τῇ θελητικῇ δυνάμει, καὶ ὀρεγόμενος ἤγουν ὑπόστασις.

24 Τὸ οὖν θέλημα ποτὲ μὲν σημαίνει τὴν θέλησιν, τουτέστι τὴν θελητικὴν δύναμιν, ποτὲ δὲ τὸ θελητόν, τουτέστιν αὐτὸ τὸ πράγμα, ὅπερ θέλομεν· ἢ μὲν οὖν θέλησις φυσικὴ καὶ τὸ ἀπλῶς θέλιν φυσικόν. Πᾶς γὰρ ἄνθρωπος ἔχει τὴν δύναμιν τοῦ θέλιν καὶ πᾶς ἄνθρωπος θέλει, τουτέστι κέχρηται τῇ θελήσει· θελητικόν γὰρ ζῶον ὁ ἄνθρωπος. Τὸ δὲ θελητόν οὐ φυσικόν μόνον, ἀλλὰ καὶ γνωμικόν καὶ ὑποστατικόν. Ἄλλ' οὐ πᾶς ἄνθρωπος ὡσαύτως θέλει οὐδὲ τὸ αὐτό· ὥστε τὸ πῶς θέλιν, καλῶς ἢ κακῶς, ἢ τὸ τί θέλιν, τόδε ἢ ἐκεῖνο, οὐ φυσικόν, ἀλλὰ γνωμικόν καὶ ὑποστατικόν ἐπὶ τε ἀγγέλων καὶ ἀνθρώπων. Ἐπὶ μὲν γὰρ τῆς ἀγίας καὶ ἀδιαιρέτου τριάδος μία τῶν τριῶν ὑποστάσεων φυσικὴ θέλησις καὶ ἓν φυσικόν τὸ ἀγαθόν, καὶ οὐχ ἐκάστη ὑπόστασις ἴδιον ἔχει θελητόν οὐδὲ ἰδίαν κίνησιν, ἀλλὰ μία κίνησις καὶ ἓν θελητόν τῶν τριῶν ὑποστάσεων· διὸ οὐ τρεῖς θεοί, ἀλλὰ εἷς θεὸς αἱ τρεῖς ὑποστάσεις, εἷς θεὸς μετὰ τῶν

ἑαυτοῦ δυνάμεων, ἀλλ' οὐ σύνθετος. Ἐκάστη γὰρ αὐτῶν θεὸς τέλειος καὶ τελεία ὑπόστασις· σύνθεσις δὲ φύσεως ἐξ ὑποστάσεως οὐ γίνεται, καὶ ξένον τοῦτο παντελῶς καὶ μόνον πρέπον θεῶ. Ἐπὶ δὲ ἀγγέλων καὶ ἀνθρώπων οὐχ οὕτως· μία μὲν γὰρ ἔστιν ἡ θέλησις τῶν ἀγγέλων, ἢ παρὰ θεοῦ δοθεῖσα αὐτοῖς φυσικὴ τοῦ θέλῃν δύναμις. Ἐκαστος γὰρ ἄγγελος θέλει καὶ ἕκαστος ἄνθρωπος θέλει, οὐ μία δὲ κίνησις πάντων τῶν ἀγγέλων οὔτε μὴν πάντων τῶν ἀνθρώπων, ἀλλ' ἕκαστη ὑπόστασις ἰδίαν ἔχει κίνησιν καὶ ἴδιον θελητόν· οὐχ ὁμοίως γὰρ θέλουσι πᾶσαι αἱ ὑποστάσεις τῶν ἀγγέλων οὐδὲ τὸ αὐτὸ οὐδὲ αἱ τῶν ἀνθρώπων, ἀλλ' ἢ μὲν καλῶς, ἢ δὲ κακῶς, καὶ ἢ μὲν τόδε, ἢ δὲ τόδε, καὶ τοῦδε κινουμένου καὶ θέλοντος οὐ συγκινεῖται καὶ συνθέλει ὁ ἕτερος. Ὡστε ἐπὶ τῶν ἀγγέλων καὶ ἀνθρώπων ἢ μὲν θέλησις φυσικὴ ἔστιν, ὁμοίως καὶ τὸ θέλῃν φυσικόν. Πᾶς γὰρ ἄνθρωπος θελητικός ἔστιν καὶ πᾶς ἄνθρωπος θέλει, οὐ πᾶς δὲ ἄνθρωπος τοῦ αὐτοῦ πράγματός ἐστι θελητικός οὐδὲ τὸ αὐτὸ θέλει. Ἐπὶ μὲν γὰρ τῆς ἀγίας τριάδος αἱ τρεῖς ὑποστάσεις ἐν ἀλλήλαις εἰσὶ, καὶ ὁ λόγος καὶ τὸ πνεῦμα δυνάμεις εἰσὶ τοῦ πατρὸς, καὶ διὰ τοῦτο μία κίνησις καὶ ὡσαύτως καὶ τὸ αὐτὸ θελητόν. Οἱ δὲ ἄγγελοι καὶ οἱ ἄνθρωποι ἕκαστος ἀποτετμημένην καὶ ἰδιαίρετον ἔχει τὴν ἑαυτοῦ ὑπόστασιν, εἰ καὶ μιᾶς εἰσι φύσεως· διὰ τοῦτο ἢ μὲν δύναμις τοῦ θέλῃν καὶ τὸ θέλῃν ἐν καὶ φυσικόν, τὸ δὲ πῶς καὶ τὸ τί θέλῃν ὑποστατικόν καὶ γνωμικόν. Καὶ μία μὲν αὐτῶν θελητικὴ φύσις, πολλοὶ δὲ θέλοντες, διαφόρως καὶ ἄλλο καὶ ἄλλο θέλοντες. 25 Θέλησις τοίνυν ἔστιν ὄρεξις ζωτικὴ τε καὶ λογικὴ· ἢ δὲ ζωτικὴ, πάντως καὶ αἰσθητικὴ. Τὰ μὲν οὖν ἄλογα αἰσθητικῶς ὀρέγεται, ἀλλ' οὐ λογικῶς οὐδὲ αὐτεξουσίως· ὁ δὲ ἄνθρωπος ζῶν ὑπάρχων λογικὸν ὡς μὲν ζῶν ζωτικῶς καὶ αἰσθητικῶς ὀρέγεται, ὡς δὲ λογικὸς λογικῶς καὶ αὐτεξουσίως. Θέλησις οὖν ἔστι φυσικὴ ὄρεξις λογικὴ τε καὶ ζωτικὴ, μόνων ἡρτημένη τῶν φυσικῶν. Φυσικὰ δὲ θελήματά εἰσι πρῶτον τὸ ὑποτάσσεσθαι τῷ νόμῳ τοῦ θεοῦ–φύσει γὰρ δοῦλος θεοῦ καὶ ὑποχείριος ὁ ἄνθρωπος–, ἔπειτα καὶ τὰ τῆς φύσεως συστατικά, οἷον πείνα, δίψα, ὕπνος καὶ τὰ τοιαῦτα· ὑποστατικὴ δὲ καὶ γνωμικὴ θέλησις ὄρεξις καθ' ἡδονὴν καὶ κατ' οἰκειάν γνώμην τῆς κεκρημένης ὑποστάσεως καὶ οὐ κατὰ νόμον θεοῦ καὶ τρόπον χρήσεως τῆς φυσικῆς θελήσεως κατὰ γνώμην τῆς κεκρημένης ὑποστάσεως. Τὸ οὖν ἀποτετμημένον τῶν ὑποστάσεων διάφορον τὴν γνώμην ἐργάζεται.

26 Ἀλλὰ φασιν, ὡς ὁ ἄνθρωπος οὐκ ἔχει φυσικὸν θέλημα. Λέγουσι δὲ δύο μόνα εἶναι θελήματα, τὸ ἐν τῷ θεῷ, τὸ ἀγαθόν, τὸ δὲ ἕτερον τὸ πονηρόν, τὸ διαβολικόν· καὶ πηνίκα μὲν τὸ ἀγαθὸν θελήσει ὁ ἄνθρωπος, τὸ τοῦ θεοῦ ἔσχε θέλημα, ἠνίκα δὲ τὸ πονηρόν, τὸ τοῦ διαβόλου. Ἀλλ' ἀγνοοῦσιν, ὡς ἀδύνατον οἴαντοῦν φύσιν χρῆσασθαι πράξει, ἥς τὴν δύναμιν οὐ κατὰ φύσιν ἔλαβεν. Οἷον οὐ δύναται τὸ πτηνὸν μὴ κατὰ φύσιν λαβὼν τὴν τοῦ πέτασθαι δύναμιν πτῆναι, ὁμοίως οὐδὲ τὸ χερσαῖον βαδίζειν, εἰ μὴ τὴν βαδιστικὴν κατὰ φύσιν ἔλαβε δύναμιν. Οὕτω δὲ καὶ ὁ ἄνθρωπος οὐ δύναται νοεῖν, εἰ μὴ τὴν νόησιν κατὰ φύσιν ἔλαβεν, οὐδὲ λαλεῖν, εἰ μὴ τὴν λαλητικὴν κατὰ φύσιν ἔλαβε δύναμιν, ὁμοίως οὐδὲ ὄραν οὐδὲ θέλῃν, εἰ μὴ φυσικῶς τὴν θελητικὴν ἔλαβε δύναμιν. Δεῖ οὖν πρῶτον φύσει ἔχειν τὴν δύναμιν τοῦ θέλῃν, ὅπερ ἔστι θέλησις, καὶ οὕτω θέλῃν. Διὸ ἐπὶ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐπειδὴ δύο φύσεις, δύο φυσικαὶ θελήσεις, ἵνα ἢ θεὸς τέλειος καὶ ἄνθρωπος τέλειος μηδὲν λείπων τῶν τῆς θεότητος ιδιωμάτων μήτε μὴν τῶν τῆς ἀνθρωπότητος, καὶ δύο θέλῃν καὶ διαφόρως θέλῃν κατὰ τὴν φυσικὴν διαφορὰν, θείως καὶ παντοδυνάμως–παντοδύναμον γὰρ τὸ θεῖον θέλημα– καὶ οὐ παντοδυνάμως, ἀλλ' ἀσθενῶς καὶ παθητικῶς–παθητικὸν γὰρ καὶ ἀσθενὲς τὸ ἀνθρώπινον θέλημα–καὶ ἄλλο μὲν καὶ ἄλλο φυσικὸν θελητόν. Οὐ γὰρ τὰ τῆς ἀνθρωπότητος θελήματα καὶ τῆς θεότητός εἰσι θελητά· φύσει γὰρ θελητικὴ καὶ

ὀρεκτική ἢ ἀνθρωπίνη φύσις βρώσεως καὶ πόσεως καὶ ὕπνου καὶ τῶν τοιούτων, ἀλλ' οὐχ ἢ θεότης τούτων ὀρεκτική. Οὐκ αὐτὴ γὰρ τούτων ὀρέγεται, εἰ καὶ θέλει τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν τούτων ὀρέγεσθαι φυσικῶς καὶ ὡς ὤφειλε καὶ ὅτε.

27 Κατὰ μὲν οὖν τὴν φυσικὴν διαφορὰν δύο θελήματα ἐπὶ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ οὐκ ἐναντία. Οὐδὲ γὰρ ἐναντίον τῷ θείῳ θελήματι τὸ φυσικὸν τοῦ ἀνθρώπου θέλημα οὔτε ἢ φυσικὴ θελητικὴ δύναμις οὔτε τὰ φυσικῶς αὐτῇ ὑποκείμενα οὔτε ἢ φυσικὴ χρῆσις τῆς θελήσεως· πάντων γὰρ τῶν φυσικῶν τὸ θεῖον θέλημα δημιουργόν. Τὰ δὲ παρὰ φύσιν μόνον ἐστὶν ἐναντία τῷ θείῳ θελήματι, ὅπερ ἐστὶν ἢ κατ' οἰκείαν γνώμην καὶ ἀμαρτητικῶν ἡδονῶν ὄρεξις, τουτέστιν ἢ ἀμαρτία. Ταύτην ὁ κύριος οὐκ ἀνέλαβεν· «Ἀμαρτίαν γὰρ οὐκ ἐποίησεν οὐδὲ εὐρέθη δόλος ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ.»

Ἐπειδὴ δὲ μία τοῦ Χριστοῦ ὑπόστασις καὶ εἷς ὁ Χριστός, εἷς ὁ θέλων κατ' ἄμφω τὰς φύσεις, ὡς θεὸς εὐδοκῶν καὶ ὡς ἄνθρωπος ὑπήκοος γενόμενος, εὐδοκῶν ὡς θεὸς σὺν πατρὶ καὶ τῷ πνεύματι τῷ πατρικῷ καὶ θείῳ θελήματι, ὡς ἄνθρωπος δὲ ὑπήκοος γενόμενος τοῦ θείου καὶ πατρικοῦ αὐτοῦ θελήματος τῷ ἡμετέρῳ θελήματι. Οὐ γὰρ κατὰ τὸ θεῖον αὐτοῦ θέλημα γέγονεν ὑπήκοος τῷ πατρί· τὸ γὰρ θεῖον θέλημα οὔτε ὑπήκοον οὔτε παρῆκοον. «Ταῦτα γὰρ τῶν ὑπὸ χεῖρα», ὡς φησὶν ὁ θεολόγος Γρηγόριος, καὶ τῆς τοῦ δούλου μορφῆς τοῦ ἐξ ἡμῶν προσλήμματος. Γέγονε δὲ ὑπήκοος φυσικῶς κατὰ τὸ ἀνθρώπινον αὐτοῦ θέλημα· ὑπακοὴ γὰρ αὐτεξούσιος καὶ ἀβίαστος ὑποταγὴ θελήματος ἐστὶν ἐτέρῳ θελήματι. Ἦθελε τοίνυν καὶ θέλει ὡς θεὸς τὰ θεῖα καὶ ἤθελε καὶ θέλει ὡς ἄνθρωπος τὰ ἀνθρώπινα οὐκ ἐναντιότητι γνώμης, ἀλλ' ἰδιότητι τῶν φύσεων. Ἦθελε γὰρ καὶ θέλει τὰ ἀνθρώπινα, ὡς ἠυδόκει ἢ θεῖα αὐτοῦ θέλησις καὶ ὅτε καὶ ὅπερ, αὐτεξούσιως ὑποτασσομένης τῆς ἀνθρωπίνης αὐτοῦ θελήσεως τῇ θεῖα αὐτοῦ θελήσει. 28 «Θέλησις μὲν γὰρ καὶ ἐνέργεια θεοῦ ἐστὶ» κατὰ τὸν μακάριον Εἰρηναῖον «παντὸς χρόνου καὶ τόπου καὶ αἰῶνος καὶ πάσης φύσεως ποιητικὴ τε καὶ προνοητικὴ αἰτία», «θέλησις δὲ ἀνθρωπίνη ἐστὶ φυσικὴ δύναμις τοῦ κατὰ φύσιν ὄντος ὀρεκτικὴ καὶ τῶν οὐσιωδῶς τῇ φύσει προσόντων συνεκτικὴ· ἢ μὲν γὰρ οὐσία τοῦ τε εἶναι καὶ ζῆν καὶ κινεῖσθαι κατ' αἴσθησίν τε καὶ νοῦν ὀρέγεται τῆς οἰκείας ἐφιεμένη φυσικῆς καὶ πλήρους ὄντοτης. Θελητικὴ γὰρ ἑαυτῆς ἐστὶν ἢ φύσις καὶ πάντων τῶν συστατικῶν αὐτῆς τῷ τοῦ εἶναι λόγῳ, καθ' ὃν ἐστὶ τε καὶ γέγονεν ὀρεκτικῶς ἐπηρητημένη.

Διόπερ ἕτεροι τοῦτο τὸ φυσικὸν ὀριζόμενοι θέλημά φασι· θέλημά ἐστὶ φυσικόν, ὄρεξις λογικὴ τε καὶ ζωτικὴ», μόνων ἡρτημένη τῶν φυσικῶν. «Θέλησις τοίνυν ἐστὶ» κατὰ τὸν μακάριον Κλήμεντα «δύναμις τοῦ κυρίως ὄντος ὀρεκτικὴ», καὶ πάλιν «ὄρεξις τῇ τοῦ λογικοῦ φύσει κατάλληλος», καὶ πάλιν «αὐτοκράτορας νοῦ κίνησις αὐτεξούσιος.» Ἐν ἀρχῇ γὰρ πλάσας ὁ θεὸς τὸν ἄνθρωπον «ἐποίησεν αὐτὸν φύσιν ἀναμάρτητον, καὶ θέλησιν αὐτεξούσιον», καθὼς φησὶν ὁ ἱερός Ἀθανάσιος. Καὶ φύσις μὲν ἀναμάρτητος πᾶσα ἢ κτίσις λογικὴ τε καὶ ἄλογος, αἰσθητὴ καὶ ἀναίσθητος καὶ ἄζωος, ἀλλ' οὐ πᾶσα ἢ κτίσις θέλησις αὐτεξούσιος. Καὶ ἢ θεῖα φύσις ἀναμάρτητος καὶ αὐτεξούσιος θέλησις, ἀλλ' οὐ τρεπτὴ, ἀλλ' ἄτρεπτος. Ἦ μὲν οὖν θεῖα φύσις θελητικὴ καὶ αὐτεξούσιος καὶ ἀναμάρτητος καὶ ἄτρεπτος. Πᾶσα δὲ ἢ κτίσις ἀναμάρτητος παρὰ θεοῦ ἐγένετο— «πάντα γὰρ, ὅσα ἐποίησεν ὁ θεός, καλὰ λίαν»—, ἀλλὰ τρεπτὴ. Ὡν γὰρ ἢ γένεσις ἀπὸ τροπῆς ἤρξατο, τρεπτὰ κατὰ φύσιν ἐστί· τροπὴ δὲ ἐστὶν ἢ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι παραγωγή. Εἰ οὖν τὸ τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἀνέλαβε θέλημα, ποῖω θελήματι γέγονεν τῷ πατρὶ ὑπήκοος; Εἰ τὸ ἀνθρώπινον οὐκ ἀνέλαβε θέλημα, ποῖω θελήματι ὑπὸ νόμον γέγονεν; Εἰ τὸ ἀνθρώπινον οὐκ ἀνέλαβε θέλημα, ποῖω θελήματι ἐπλήρωσε πᾶσαν δικαιοσύνην; Ὅτι μὲν γὰρ πᾶσαν ἀρετὴν μετήλθε καὶ πᾶσαν δικαιοσύνην, ἄκουε αὐτοῦ



πρὸς Ἰωάννην τὸν βαπτιστὴν λέγοντος· «Ἄφες ἄρτι· οὕτω γὰρ πρέπον ἡμῖν ἐστι πληρῶσαι πᾶσαν δικαιοσύνην.» Ἀρετὴν μὲν γὰρ πᾶσαν καὶ δικαιοσύνην ἐπλήρωσεν, ἀλλ' οὐκ ἐξ ἔργων οὐδὲ ἐξ ἀρετῆς προέκοπτεν, ἀλλ' ἐξ ἄκρας ἐνώσεως τέλειος ἦν· οὐ γὰρ ὢν ἄνθρωπος γέγονε θεός, ἀλλὰ θεὸς ὢν τέλειος γέγονεν ἄνθρωπος τέλειος. Εἰ ἀνθρώπινον οὐκ ἀνέλαβε θέλημα, οὐ γέγονεν τέλειος ἄνθρωπος.

Εἰ ἀνθρώπινον οὐκ ἀνέλαβε θέλημα, τὸ πρωτοπαθῆσαν ἐν ἡμῖν οὐκ ἴασατο. «Τὸ γὰρ ἀπρόσληπτον ἀθεράπευτον», ὡς ὁ θεολόγος ἔφη Γρηγόριος. Τί γὰρ τὸ πταῖσαν εἰ μὴ τὸ θέλημα; Τί τὸ ἀμαρτῆσαν εἰ μὴ τὸ θέλημα; Ὅπερ οὖν ἔπταισεν, ὅπερ ἤμαρτεν, αὐτὸ μᾶλλον ἐδεῖτο τῆς θεραπείας. Εἰ δὲ λέγεις, ὅτι τὸ ἀμαρτῆσαν οὐκ ἀνέλαβεν, οὐδὲ τὴν ἀμαρτήσασαν καὶ νοσήσασαν φύσιν ἀνέλαβεν. Εἰ δὲ τοῦτο οὐκ ἀνέλαβεν, οὐδὲ τὴν φύσιν τῆς ἀνθρωπότητος· αὕτη γὰρ ἤμαρτεν. Εἰ τὸ ἀνθρώπινον οὐκ ἀνέλαβε θέλημα, πῶς «πρὶν ἢ γινῶναι καλὸν καὶ πονηρὸν, ἀπειθεῖ πονηρίᾳ τοῦ ἐκλέξασθαι τὸ ἀγαθόν»; Οὐ γὰρ τὸ θεῖον θέλημα ἀπειθεῖ ἢ πείθεται ἢ ἐκλέγεται. Ἀπειθεῖ τοίνυν πονηρίᾳ καὶ ἐκλέγεται τὸ ἀγαθὸν ὑπακούων αὐτεξουσίως ὡς ἄνθρωπος τῷ πατρικῷ θελήματι· ἢ γὰρ ἐκλογή αὐτεξουσίου θελήματος, ἀλλ' οὐ καθ' ἡμᾶς βουλευόμενος καὶ κρίνων καὶ ἀμφοτέρω τὰ ἐναντία, ἀρετὴν φημι καὶ κακίαν, λογιζόμενος καὶ ἐν γνώσει τούτων γινόμενος, ἀλλὰ μόνου τοῦ ἀγαθοῦ, ὅπερ ἐστὶν ἢ τοῦ θεοῦ θελήματος εὐδοκία, καὶ οὕτω τὸ τοῦ Ἀδάμ ἀπέτισεν ὄφλημα. Διὰ τοῦτο εἶπε· «Πρὶν ἢ γινῶναι καλὸν καὶ πονηρὸν» οὐ γὰρ ἔγνω ἢ ἐλογίσατο πονηρὸν ὁ ἐνανθρωπήσας θεὸς λόγος διὰ τὴν καθ' ὑπόστασιν ἔνωσιν· οὐκ ἐπαμφοτερίζοντα ἢ διστάζοντα εἶχε τὸν λογισμόν, ἀλλ' αὐτὸς ὢν ὁ εἷς Χριστὸς τοῦτο κάκεινο, τουτέστι θεὸς καὶ ἄνθρωπος, ἐκέχρητο τοῖς ἀνθρωπίνους αὐτοῦ, τουτέστι πᾶσι τοῖς φυσικοῖς τῆς ἀνθρωπότητος, πρὸς ὑπακοὴν τοῦ πατρικοῦ καὶ θεοῦ αὐτοῦ θελήματος. Εἰ τὴν δι' ἀγγέλων βοήθειαν κατεδέξατο–φησὶ γάρ· «Καὶ ἰδοὺ ἄγγελος ἐνίσχυσεν αὐτόν», ὅς ἐστι νόμος τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως–, τὸ θέλημα οὐκ ἀνέλαβε; Φησὶ γάρ, ὅτι «τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ ἐντελεῖται περὶ σοῦ, καὶ ἐπὶ χειρῶν ἀρουσὶ σε.» Εἰ τὴν ἐγκατάλειψιν κατεδέξατο, τὸ θέλημα οὐκ ἀνέλαβε; Φησὶ γάρ· «Ἐλωί, ἔλωί, λιμᾶς ἀβαχθανή; τουτέστι· θέε μου, θέε μου, ἵνατί με ἐγκατέλιπες;» Παρέδωκε γὰρ ὁ θεὸς καὶ πατὴρ τὸν μονογενῆ αὐτοῦ υἱὸν ὑπὲρ ἡμῶν εἰς θάνατον γενόμενον ἄνθρωπον· οὐκ ἐγκατελείφθη μὲν γὰρ ἡ σὰρξ αὐτοῦ οὐδὲ ἐχωρίσθη τῆς θεότητος αὐτοῦ οὐδὲ εἶδε διαφθορὰν οὐδὲ ἡ ψυχὴ αὐτοῦ ἐγκατελείφθη εἰς ἄδου, ἀλλ' οὐκ ἐφείσατο ὁ θεὸς καὶ πατὴρ τοῦ ἰδίου υἱοῦ, ἀλλ' ὑπὲρ ἡμῶν παρέδωκεν αὐτὸν εἰς ὕβρεις καὶ ἀτιμίας καὶ πάθη ἀδιάβλητα καὶ ἀναμάρτητα καὶ εἰς θάνατον. Διὸ τῆ πατρικῆ εὐδοκίᾳ ὑπήκοος μέχρι θανάτου γενόμενος καὶ αἰσχύνης καταφρονήσας δόξη καὶ ἀφθαρσίας τιμῆ τὴν φύσιν ἡμῶν ἐστεφάνωσεν. Εἰ οἱ μίαν φύσιν ἐπὶ Χριστοῦ ὁμολογοῦντες σύνθετον καὶ τὰς δύο ἀπαρνούμενοι τὴν τῶν φύσεων διαφορὰν καταδέχονται, πῶς οἱ δύο φύσεις ἐπὶ Χριστοῦ καταγγέλλοντες μίαν ἐπ' αὐτοῦ θέλησιν τερατεύεσθε; Ἀλλὰ φασιν· Οὐ φυσικὸν ἐστὶ τὸ θέλημα, ἀλλ' ὑποστατικόν. Ποῖον οὖν θέλημα λέγετε; Τὴν θελητικὴν δύναμιν καὶ τὸ ἀπλῶς θέλειν καὶ τὸ φυσικὸν θελητὸν ἢ τὸν τρόπον τῆς τοῦ θέλειν χρήσεως, τουτέστι καὶ τὸ πῶς θέλειν καὶ τὸ κατ' οἰκείαν γνώμην καὶ ἡδονὴν θελητόν; Ἀλλ' εἰ μὲν τὴν θελητικὴν δύναμιν ὑποστατικὴν φατε καὶ τὸ ἀπλῶς θέλειν, οὐκ ἀληθῶς ἀποφαίνεσθε. Πᾶς γὰρ ἄνθρωπος ἔχει τὴν θελητικὴν δύναμιν καὶ τὸ ἀπλῶς θέλειν· τὰ δὲ ἐν πάσαις ταῖς ὑπὸ τὸ αὐτὸ εἶδος θεωρούμενα ὑποστάσει φυσικὰ καὶ οὐχ ὑποστατικά. Οὐ πᾶς δὲ ἄνθρωπος τὸ αὐτὸ θέλει οὐδὲ ὡσαύτως.

Ὡστε ἢ μὲν θελητικὴ δύναμις καὶ τὸ ἀπλῶς θέλειν φυσικόν, τὸ δὲ τί θέλειν καὶ

τὸ πῶς θέλιν διάφορον καθ' ἑκάστην ὑπόστασιν καὶ ὡς συμβεβηκὸς ὑποστατικόν. Καὶ μάρτυς Ἰωάννης ὁ ἅγιος καὶ ὄντως Χρυσόστομος οὕτως λέγων ἐν βιβλίῳ πρώτῳ, λόγῳ τεσσαρεσκαίδεκάτῳ τῆς ἐρμηνείας τῆς πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολῆς: «Ἡ μὲν γὰρ βούλησις ἔμφυτον καὶ παρὰ θεοῦ, ἡ δὲ τοιάδε βούλησις ἡμέτερον καὶ τῆς γνώμης ἡμῶν.» Ἔτι, εἰ ὑποστατικὴ ἢ θελητικὴ δύναμις, καθὰ ἑτεροῦπόστατός ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ πατρὸς, ἔσται καὶ ἑτερόβουλος. Τὰ φυσικὰ ἀδίδακτα· οὐδεὶς γὰρ διδάσκεται πεινῆν ἢ διψῆν, κοιμᾶσθαι ἢ ἀναπνεῖν, οὕτως οὐδὲ θέλιν διδάσκεται τις. Πῶς δὲ θέλιν ἦτοι καλῶς ἢ κακῶς καὶ τί θέλιν διδάσκεται· οὐ γὰρ τὸ θέλιν διδάσκει ὁ τοῦ θεοῦ νόμος–τοῦτο γὰρ φυσικῶς ἡμῖν παρ' αὐτοῦ δέδοται–, ἀλλὰ τὸ καλῶς θέλιν καὶ τί θέλιν. Ὡστε τὸ μὲν θέλιν φυσικόν, τὸ δὲ τί καὶ πῶς θέλιν ὑποστατικόν καὶ διάφορον, πλὴν τῆς ἀγίας τριάδος· ἐκεῖ γὰρ ὡσαύτως καὶ τὰ αὐτὰ θέλουσιν αἱ ἅγιοι τῆς θεότητος τρεῖς ὑποστάσεις κατὰ τὴν τῆς θεότητος οὐσίαν. Ὁ γὰρ εἷς τῆς ἀγίας τριάδος, ὁ σεσαρκωμένος υἱὸς καὶ λόγος τοῦ θεοῦ καὶ θεός, ὡσπερ φύσιν ἀνθρώπου ἔσχε παρὰ τὸν πατέρα καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον καὶ κατὰ τὸ γενέσθαι ἀνθρώπος διακέκριται πατρὸς καὶ πνεύματος, οὕτω καὶ ἐν τοῖς τῆς ἀνθρωπότητος φυσικοῖς ιδιώμασι διακέκριται τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ πνεύματος δύο φύσεις ἔχων καὶ δύο φυσικὰς ιδιότητας. Ἔτι οὐσιῶδές ἐστι καὶ φυσικόν, ὃ παρὸν σῶζει καὶ ἀπὸν φθείρει τὸν ὄρον τῆς φύσεως. Ἄρα οὖν ζῶν ἀθέλητον ὁ ἀνθρώπος ἔσται; Οὐδαμῶς. Οὐ γὰρ γέγονε ποτε ἀνθρώπος ἀνεθέλητος. Ἄρα φυσικὴ ἢ θέλησις. Εἰ ἢ πείνα καὶ ἢ δίψα καὶ ἢ τοῦ ὕπνου ἔφεσις ὀρέξεις οὐσαι ἄλογοι φυσικαί εἰσιν, ἢ τοῦ νοῦ λογικὴ ὄρεξις ἢ αὐτεξούσιος οὐκ ἔσται φυσικὴ; Κατ' εἰκόνα θεοῦ γεγονάμεν κατὰ τὸ νοερὸν καὶ αὐτεξούσιον. Εἰ οὖν νοῦν καὶ θέλησιν αὐτεξούσιον οὐκ ἀνέλαβεν, οὐκ ἀνέλαβε τὸ κατ' εἰκόνα· μετ' ὀλίγα δὲ μικρὰ καὶ περὶ τοῦ κατ' εἰκόνα διαληψόμεθα. Εἰ ἀνθρωπίνην οὐκ ἀνέλαβε θέλησιν, πάντα, ὅσα ἠθέλησεν ὁ Χριστός, θείῳ ἠθέλησε θελήματι. Καὶ πῶς εἰσελθὼν εἰς οἰκίαν καὶ θελήσας λαθεῖν οὐκ ἠδυνήθη; Οὐκοῦν οὐ παντοδύναμον τὸ θεῖον θέλημα, ἀλλὰ ἀδύνατον. Παῦσαι, ὦ ἀνθρώπε, ταῦτα ληρῶν. Οὐκ ἔστι θείας θελήσεως τὸ ἐφίεσθαι βρώσεως, πόσεως καὶ τόπους ἐκ τόπων ἀμείβειν καὶ τὰ τοιαῦτα, ἀλλ' ἀνθρωπίνης, εἰ καὶ ἀνθρωπίνῃ θελήσει κατ' εὐδοκίαν πατρικὴν ταῦτα ὁ Χριστὸς ἠθέλησεν. 29 Ἀλλὰ φασιν· Οὐ κατὰ φύσιν ἐδόθη τῷ ἀνθρώπῳ τὸ αὐτεξούσιον, ἀλλὰ κατὰ τιμὴν ἐν τῷ φάναι τὸν θεολόγον Γρηγόριον· «Τῷ αὐτεξουσίῳ τιμήσας αὐτόν. «Ἄλλ' ἄκουε πάλιν τοῦ πατρὸς· «Τοῦτον λόγῳ καὶ εἰκόνι θεοῦ τετιμημένον». Οὐκοῦν οὐδὲ τὸ λογικὸν ἔξει κατὰ φύσιν, ἀλλὰ κατὰ τιμὴν, καὶ ὥρα σοι λέγειν, ὡς οὐ λογικὴν ψυχὴν, ἀλλ' ἄλογον ὁ κύριος προσήκατο.

30 Κατὰ πόσους τρόπους λέγεται τὸ «κατ' εἰκόνα»; Κατὰ τὸ λογικὸν καὶ νοερὸν καὶ αὐτεξούσιον, κατὰ τὸ γεννᾶν τὸν νοῦν λόγον καὶ προβάλλειν πνεῦμα, κατὰ τὸ ἀρχικόν. Κατὰ ταῦτα καὶ οἱ ἄγγελοι καὶ οἱ ἀνθρώποι κατ' εἰκόνα. Ἔτι δὲ καὶ ἐκ περιουσίας οἱ ἀνθρώποι κατὰ τὸ ἀγέννητον τὴν ὑπὸ τοῦ Ἀδάμ, καὶ γεννητὸν τὴν ὑπὸ τοῦ Ἄβελ, καὶ ἐκπορευτὸν τὴν ὑπὸ τῆς Εὐας, κατὰ τὸ φύσει ἀρχικόν–φύσει γὰρ ἔχει δοῦλον ἢ ψυχὴ τὸ σῶμα καὶ ἐξουσιάζει αὐτοῦ– καὶ κατὰ τὸ συνάγειν πᾶσαν τὴν κτίσιν–ἐν τε γὰρ τῷ θεῷ ἐνοῦται πᾶσα ἢ κτίσις καὶ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ· σύνδεσμος γὰρ ἐστι νοητῆς καὶ αἰσθητῆς κτίσεως–καὶ ὅτι κατ' εἰκόνα, οὗ ἔμελλε γίνεσθαι ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ· οὐ γὰρ ἄγγελος γέγονεν, ἀλλ' ἀνθρώπος.

31 Πᾶσα ὑπόστασις σύνθετος ἐκ διαφορῶν φύσεων συντεθειμένη τὰ φυσικὰ ιδιώματα τῶν δύο φύσεων ἔχει κατ' ἀνάγκην, κἂν σύγχυσις θεωροῖτο ἐν τῇ ἐνώσει. Τὸ γὰρ πῦρ καὶ τὸ ὕδωρ ἐναντία εἰσὶ παντελῶς– τὸ μὲν γὰρ πῦρ θερμὸν καὶ ξηρὸν, τὸ δὲ ὕδωρ ψυχρὸν καὶ ὑγρὸν–, ἀλλ' ἠνίκα συντεθῆ σῶμα ἐκ τῶν τεσσάρων στοιχείων, τὰς

τέσσαρας ἔχει ποιότητας, θερμότητα καὶ ψυχρότητα, ὑγρότητα καὶ ξηρότητα. Εἰ οὖν, ἔνθα σύγχυσις θεωρεῖται, ἀνάγκη θεωρεῖσθαι τὰ φυσικὰ ἰδιώματα τῶν συντεθέντων, πόσω μᾶλλον ἐπὶ τῆς ἀσυγχύτου ἐνώσεως.

32 Ἀλλὰ φασιν, ὡς ὁ ἄνθρωπος οὐκ ἔχει φυσικὸν θέλημα· λέγουσι δὲ Μανιχαϊκῶς δύο μόνα εἶναι θελήματα, τὸ ἐν τῷ θεῷ, τὸ ἀγαθόν, τὸ ἕτερον τὸ διαβολικόν, τὸ πονηρόν. Καὶ πηνίκα μὲν τὸ ἀγαθὸν θελήσει ὁ ἄνθρωπος, τὸ τοῦ θεοῦ ἔσχε θέλημα· ἠνίκα δὲ τὸ πονηρόν, τὸ τοῦ διαβόλου. Ὡς μανίας ὑπερβολή. Ὡς σκοτός ἀγνοίας. Τὸ θεῖον θέλημα παντουργὸν ἢ οὐ; Ναί, φασίν. Εἰ οὖν τὸ θεῖον θέλημα ἔχει ὁ ἄνθρωπος ἀγαθὸν θέλων, ἔσται κατ' αὐτοὺς παντουργός. Ἀλλ' ἀγνοοῦσιν, ὡς ἀδύνατον οἰانوῦν φύσιν χρήσασθαι πράξει ἢ ἐνεργῆσαι ἐνέργειαν, ἥς τὴν δύναμιν οὐ κατὰ φύσιν ἔλαβεν· οἷον οὐ δύναται τὸ πτηνὸν μὴ κατὰ φύσιν λαβὼν τὴν τοῦ πέτασθαι δύναμιν πτῆναι οὐδὲ τὸ χερσαῖον βαδίζειν, εἰ μὴ τὴν βαδιστικὴν κατὰ φύσιν ἔλαβε δύναμιν. Οὕτω δὴ καὶ ὁ ἄνθρωπος οὐ δύναται ἐνεργεῖν καὶ θέλειν, εἰ μὴ κατὰ φύσιν τὴν θελητικὴν δύναμιν καὶ ἐνεργητικὴν ἔλαβεν· οὐδὲ γὰρ νοεῖν δύναται, εἰ μὴ φύσει τὴν νοητικὴν ἔλαβεν δύναμιν, οὐδὲ ὁρᾶν οὐδὲ τι ἕτερον ἐνεργεῖν· ὥστε ἡ θελητικὴ καὶ ἐνεργητικὴ δύναμις φυσικῶς ἔνεστι τῷ ἀνθρώπῳ καὶ τὸ θέλειν καὶ ἐνεργεῖν. Διὸ καὶ πάση φύσει αἱ φυσικαὶ ἐνέργειαι αἰεὶ ἐνυπάρχουσι καὶ συνυπάρχουσι, τὰ δὲ θελητὰ καὶ ἐνεργητὰ οὐ συνυπάρχουσι. Καὶ ἡ μὲν φυσικὴ θέλησις, τουτέστιν ἡ θελητικὴ δύναμις, μία, τὰ δὲ θελητὰ πολλὰ καὶ διάφορα· φησὶ γὰρ ἡ γραφή· «Πάντα τὰ θελήματα αὐτοῦ ἐν αὐτοῖς». Οὐκ εἶπεν· Ἡ θεία θέλησις ἐν αὐτοῖς, ἀλλὰ «πάντα τὰ θελήματα αὐτοῦ ἐν αὐτοῖς», τουτέστι τὰ θελητὰ.

33 Ἰστέον δέ, ὅτι τὰ θελητὰ τῆς θεότητος φυσικὰ εἰσιν· ἄτρεπτος γὰρ οὐσα οὐ πέφυκεν ἄλλως καὶ ἄλλως θέλειν, ἀλλ' αἰεὶ ὡσαύτως θέλει. Διὸ καὶ τὰ αὐτὰ εἰσι θελητὰ πατρὸς καὶ υἱοῦ καὶ ἁγίου πνεύματος· πάντα γὰρ τὰ φυσικὰ τὰ αὐτὰ εἰσι πατρὸς καὶ υἱοῦ καὶ ἁγίου πνεύματος, ὡς ἡ αὐτὴ αὐτῶν φύσις. Οὐδὲν δὲ ὑποστατικὸν ἐν τῇ ὑπερουσίῳ θεότητι, εἰ μὴ τὸ ἀγέννητον καὶ τὸ γεννητικὸν τοῦ πατρὸς καὶ τὸ γεννητὸν τοῦ υἱοῦ καὶ τὸ ἐκπορευτὸν τοῦ ἁγίου πνεύματος. 34 Ὡς εἶπομεν περὶ θελήματος, οὕτω καὶ περὶ ἐνεργείας φασίμεν, ὅτι τὸ τῆς ἐνεργείας ὄνομα διάφορα σημαίνει. Ἐνεργείας μὲν θεοῦ ἴδιον ἔστι τὸ μὴ μόνον ἐπ' ἄπειρον αἰσθήσεως ἐπέκεινα πάσης εἶναι νοῦ τε καὶ παντὸς αἰῶνος, ἀλλὰ καὶ πάσης οὐσίας τε καὶ κλήσεως. Ἐνέργεια γὰρ ἔστιν ἡ φυσικὴ ἐκάστης οὐσίας δύναμις τε καὶ κίνησις. Καὶ πάλιν· Ἐνέργειά ἐστι φυσικὴ ἢ πάσης οὐσίας ἔμφυτος κίνησις. Καὶ πάλιν· Ἐνέργειά ἐστιν φυσικὴ ἢ δηλωτικὴ ἐκάστης οὐσίας δύναμις. Καὶ πάλιν· Ἐνέργειά ἐστι φυσικὴ καὶ πρώτη ἢ ἀεικίνητος δύναμις τῆς νοεῶς ψυχῆς, τουτέστιν ὁ ἀεικίνητος αὐτῆς λόγος φυσικῶς ἐξ αὐτῆς αἰεὶ πηγαζόμενος. Λέγονται δὲ ἐνέργειαι αἱ πράξεις, ὡς τὸ ὁρᾶν, τὸ λαλεῖν, τὸ ἀναπνεῖν, τὸ περιπατεῖν, τὸ ἐσθίειν, τὸ πίνειν, τουτέστιν ἡ χρῆσις πάσης φυσικῆς δυνάμεως.

Καὶ τὰ πάθη δὲ τὰ φυσικὰ πολλακίς ἐνέργειαι λέγονται, οἷον πείνα, δίψα καὶ τὰ τοιαῦτα. Καὶ ἀπλῶς εἶπεῖν· Ἐνέργειά ἐστι φυσικὴ ἢ ἐκάστης οὐσίας δύναμις τε καὶ κίνησις, ἥς χωρὶς μόνον τὸ μὴ ὄν. Πῶς οὖν οὐχ ἔξει τὴν φυσικὴν ἐνέργειαν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ὁ κύριος; Ἡ γὰρ ἀνυπαρξία τῆς φυσικῆς ἐκάστου ἐνεργείας ἀνυπαρξία ὑπάρχει τῆς φύσεως. Εἰ οὖν οὐκ ἔσχεν ἀνθρωπίνην φυσικὴν ἐνέργειαν, οὐδὲ φύσιν ἔσχεν ἀνθρωπίνην· ὧν γὰρ ἡ φύσις διάφορος, τούτων καὶ ἡ θέλησις καὶ ἡ ἐνέργεια διάφορος. 35 Ἔτερον οὖν ἔστιν ἐνέργεια καὶ ἕτερον ἐνεργεῖν καὶ ἕτερον τὸ τι καὶ πῶς ἐνεργεῖν καὶ ἕτερον τὸ ἐνεργητόν, τουτέστι τὸ ἐνεργῆμα, καὶ ἕτερον τὸ ἐνεργητικὸν καὶ ἕτερον ὁ ἐνεργῶν. Ἐνέργεια μὲν οὖν ἔστιν αὐτὴ ἢ ἐνεργητικὴ δύναμις,

τουτέστι τὸ δύνασθαι ἐνεργεῖν, ἐνεργεῖν δὲ τὸ κεχρηῆσθαι τῇ ἐνεργητικῇ δυνάμει. Τὶ δὲ ἐνεργεῖν ἐστὶν ὀραῖν, νοεῖν, ἀκούειν, περιπατεῖν, ἐσθίειν, πίνειν. Πῶς δὲ ἐνεργεῖν ἐστὶ καλῶς ἢ κακῶς. Ἐνεργητικὸν δὲ ἐστὶ τὸ ἔχον δύναμιν τοῦ ἐνεργεῖν, οἷον ὁ ἄνθρωπος, ὁ ἄγγελος. Ἐνεργῶν δὲ ὁ κεχρημένος τῇ ἐνεργείᾳ ἡγουν ἢ ὑπόστασις. Ἡ οὖν ἐνέργεια ποτὲ μὲν σημαίνει τὴν ἐνεργητικὴν δύναμιν, ποτὲ δὲ τὸ ἐνεργεῖν, ποτὲ δὲ τὸ ἐνέργημα· ἢ μὲν οὖν ἐνέργεια, τουτέστιν ἢ δύναμις ἢ ἐνεργητική, καὶ τὸ ἐνεργεῖν φυσικόν. Πᾶς γὰρ ἄνθρωπος ἔχει τὴν δύναμιν τοῦ ἐνεργεῖν καὶ πᾶς ἄνθρωπος ἔχει τὸ ἐνεργεῖν· ἐνεργητικὸν γὰρ ζῶον ὁ ἄνθρωπος. Τὸ δὲ ἐνέργημα οὐ μόνον φυσικόν, ἀλλὰ καὶ ὑποστατικόν ἐπὶ τε ἀγγέλων καὶ ἀνθρώπων. Ἐπὶ γὰρ τῆς ἀγίας τριάδος φυσικὰ πάντα τὰ θελητὰ καὶ ἐνεργητὰ, διὸ καὶ τὰ αὐτὰ τῶν τριῶν ὑποστάσεων. Ἐπὶ δὲ ἀγγέλων καὶ ἀνθρώπων οὐ τὸ αὐτὸ θελητὸν οὐδὲ τὸ αὐτὸ ἐνεργητὸν οὐδὲ ὁ αὐτὸς τρόπος τῆς χρήσεως· ἐκάστη γὰρ ἀγγέλων καὶ ἀνθρώπων ὑπόστασις ἰδίαν ἔχει κίνησιν καὶ ἰδιαιρέτως θέλει καὶ ἐνεργεῖ. Διὸ ἐπὶ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐπειδὴ δύο φύσεις, δύο φυσικαὶ ἐνέργειαι, ἵνα ἢ θεὸς τέλειος καὶ ἄνθρωπος τέλειος, καὶ δύο θέλειν καὶ διαφόρως θέλειν κατὰ τὴν φυσικὴν τῶν δύο φύσεων διαφορὰν, θείως καὶ ἀνθρωπίνως, παντοδυναμῶς καὶ ἀπαθῶς κατὰ τὴν θείαν φύσιν καὶ ἀσθενῶς καὶ παθητικῶς κατὰ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν. Καὶ ἄλλο μὲν καὶ ἄλλο τὸ φυσικὸν ἐνέργημα· ἄλλο γὰρ ἐνέργημα τῆς θείας φύσεως καὶ ἄλλο τῆς ἀνθρωπίνης.

Οὐ γὰρ τὰ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἐνεργητὰ καὶ τῆς θείας φύσεως εἰσιν ἐνεργητὰ οὐδὲ τὰ τῆς θείας φύσεως καὶ τῆς ἀνθρωπίνης τὰ αὐτά· οὐ γὰρ δημιουργεῖ ἢ ἀνθρωπίνῃ φύσιν οὐδὲ τρώγει ἢ θείᾳ φύσιν οὐδὲ μεταβαίνει ἐκ τόπων εἰς τόπους, εἰ καὶ διὰ τῆς ἀνθρωπίνης ἐνεργείας ἢ θείᾳ ἐνεργεῖ ἐνέργεια. Εἷς δὲ ὁ ἐνεργῶν ταῦτα κάκεῖνα, ὅτι μία ὑπόστασις. Εἰ γὰρ τὴν ἀνθρωπίνην οὐκ ἀνέλαβεν ἐνέργειαν, οὔτε ἔζησεν ὡς ἄνθρωπος, οὐκ ἐνόησεν, οὐκ ἐλογίσαστο, οὐκ ἔφαγεν, οὐκ ἔπιεν, οὐκ ἤσθετο βρώσεως, οὐ περιεπάτησεν, οὐκ εἶδεν, οὐκ ἤκουσεν, οὐκ ἀνέπνευσεν οὐδέ τι τῶν ἀνθρωπίνων διεπράξατο οὐδ' ὅλως ἄνθρωπος γέγονε. Φησὶ γὰρ ὁ Νυσαεὺς Γρηγόριος·

.....

36 Τούτων οὕτω διηρθρωμένων καὶ διεσμιλευμένων ἴδωμεν, εἰ λέγει τὰ ἅγια εὐαγγέλια καὶ οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ ἅγιοι πατέρες, ταῦτα πάντα ἔχει τὸν κύριον ἢ οὐ. Ὅτι μὲν οὖν εἶχε ψυχὴν ἀνθρωπίνην, φησὶν αὐτὸς ὁ κύριος ἐν τῷ κατὰ Ἰωάννην εὐαγγελίῳ· «Ἐξουσίαν ἔχω θεῖναι τὴν ψυχὴν μου καὶ ἐξουσίαν ἔχω λαβεῖν αὐτήν», καὶ πάλιν «καὶ τὴν ψυχὴν μου τίθημι ὑπὲρ τῶν προβάτων». Ὅτι δὲ καὶ σῶμα εἶχε, μάρτυς ὁ Ἰωσήφ καὶ ὁ αἰτήσας τὸ σῶμα αὐτοῦ καὶ κηδεύσας καὶ θεὸς ἐν τῷ τάφῳ. Ὅτι δὲ καὶ τὴν τῶν μελῶν εἶχε διοργάνωσιν, μάρτυς ἢ τὴν κεφαλὴν ἀλείψασα μύρω καὶ τοὺς πόδας βρέξασα τοῖς δάκρυσι, καὶ οἱ ἥλοι οἱ ἐμπαρέντες ἐν ταῖς παλάμαις καὶ τοῖς ταρσοῖς τῶν ποδῶν, ἢ λόγχῃ ἢ νύξασα τὴν πλευράν, καὶ ὁ ἀναπνεύων ἐπὶ τὸ στήθος μαθητῆς, ἢ γλῶσσα ἢ εἰποῦσα· «Ἐάν τις διψᾷ, ἐρχέσθω πρὸς με καὶ πινέτω», τὸ στόμα τὸ μεταδοτικὸν τοῦ ἁγίου πνεύματος, οἱ ὀδόντες καὶ ἡ φάρυγξ, οἱ τεμόντες τὸ πάσχα, καὶ ἡ τῷ στομάχῳ παραπέμψασα τοῦτο, τὸ τε ἦπαρ τὸ ἐξαιματώσαν, ὃ τε κόπος ὁ ἐκ τῆς ὁδοιπορίας γενόμενος ὑπερταθέντων τῶν μυῶν καὶ τῶν νεύρων, ὡς φησὶν ὁ θεῖος Βασίλειος, ἢ τε περιτομὴ τῆς ἀκροβυστίας καὶ οἱ γλουτοὶ οἱ ἐπὶ τὸν ὄνον κεκαθικότες, αἱ τε κατὰ τὸν νῶτον μαστιγες, τὰ ραπίσματά τε τῶν παρειῶν σὺν τοῖς ἐμπτύσμασι τοῦ προσώπου. Ὅτι δὲ καὶ τομὴν καὶ ρεῦσιν ἐδέξατο τὴν ἐμὴν, μάρτυς ἢ περιτομή, οἱ ἥλοι, ἢ λόγχῃ, τὸ πτύσμα, ὁ ἰδρῶς, τὸ ρεῦσαν ἐκ τῆς πλευρᾶς αἷμα καὶ ὕδωρ. Ὅτι δὲ καὶ τὰς ψυχικὰς ἐνεργείας καὶ τὰ πάθη ἀνέλαβε, μάρτυρες αἱ διὰ τοῦ σώματος τοῦ ἀκηράτου τῆς

παναγίας αὐτοῦ ψυχῆς ἐνέργειαι- εἶδε γάρ, φησί, τὴν πόλιν Ἱερουσαλήμ καὶ ἔκλαυσεν, ἤκουσέ τε, ὅτι Ἰωάννης ἐβλήθη ἐν τῇ φυλακῇ-, ἢ τε τοῦ μύρου ὀσφραντικῆ αἴσθησις καὶ ἡ φωνὴ ἢ ἐγείρασα Λάζαρον καὶ ἡ γεῦσις ἢ τῆς χολῆς καὶ τοῦ ὄξους ἀποστραφεῖσα φυσικῶς τὴν ἀηδῖαν-οὐ γὰρ δήπου ταῦτα θείας ἐνέργειαι φύσεως-καὶ ἡ ἀφή τοῦ λεπροῦ ἢ τε βάδις καὶ ἡ τῶν χειρῶν ἐπὶ σταυροῦ ἔκτασις, ἐκ μὲν τῆς φυσικῆς δυνάμεως ἢ θρέψις τοῦ σώματος καὶ ἡ αὔξησις-»μακαρία γὰρ ἡ κοιλία ἢ βαστάσασά σε καὶ μαστοί, οὐς ἐθήλασας», καὶ «τὸ παιδίον ἠΰξανεν ἡλικία», φησίν-, ἐκ δὲ τῆς αἰσθητικῆς ὡς ἐμψύχου, ἀλόγου δὲ φύσεως ἢ αἴσθησις, ἢ καθ' ὁρμὴν κίνησις, ἢ πείνα, ἢ δίψα-»ὑστερον» γάρ, φησίν, «ἐπέινασε», καὶ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ «διψῶ»-, ἢ τῆς βρώσεως ἐπιθυμία-»ἐπιθυμία» γάρ, φησίν, «ἐπεθύμησα φαγεῖν τὸ πάσχα τοῦτο μεθ' ὑμῶν»-, ὁ θυμός-»εταράχθη» γάρ, φησί, «τῷ πνεύματι καὶ ἐμαρτύρησε καὶ εἶπεν· Εἷς ἐξ ὑμῶν παραδώσει με»-, ἢ πέψις τῶν βρωμάτων καὶ τοῦ ποτοῦ καὶ ἡ ἐξαιμάτωσις· πόθεν γὰρ ὁ ἰδρώς, ὁ πτύελος, τὸ σωτήριον αἷμα καὶ ὕδωρ ἢ οὐκ ἐκ πέψεως;

Ἡισθάνετο μὲν γὰρ καὶ πᾶσιν ἐκέχρητο, ἀλλ' οὐκ ἐμπαθῶς, ἀλλὰ φυσικῶς, καὶ ἐτρέφετο οὐ καθ' ἡδονὴν ἐμπαθῆ, ἀλλὰ πρὸς ἀναπλήρωσιν τοῦ ὑπεκρεύσαντος. Εἰ γὰρ καὶ μὴ εἶδε τὸ πανάγιον αὐτοῦ σῶμα διαφθοράν, ἀλλὰ τομὴν καὶ ρεῦσιν φυσικῶς ὑπέμεινε· διαφθορὰ γὰρ ἐστὶν ἢ εἰς τὰ, ἐξ ὧν συνετέθη τὸ σῶμα, ἀνάλυσις. Καὶ πρὸ πάντων αὐτῆ ἢ ζωῆ, ἣτις ἐστὶ πρώτη τοῦ ζῶου ἐνέργεια ἐκ τῆς ψυχῆς μεταδιδόμενη τῷ σώματι. 37 Τὸ δὲ σπερματικὸν καὶ γεννητικὸν οὐκ ἔσχεν· ἀμετάπτωτα γὰρ τῶν θείων ὑποστάσεων τὰ ἰδιώματα, καὶ ἀδύνατον τὸν πατέρα ἢ τὸ πνεῦμα γενέσθαι υἱόν. Διὸ οὐδὲ γέγονεν υἱὸς ἀνθρώπου εἰ μὴ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, ἵνα μείνη ἀμετάβλητον τὸ ἰδίωμα. Ἐπειτα ὑπόστασις ὁμοφυεῖ ὑποστάσει μίγνυται. Οὐκ ἔστι δὲ ἄλλη τοιαύτη ὑπόστασις υἱὸς θεοῦ καὶ ἀνθρώπου· εἷς γὰρ μονογενὴς υἱός, μόνος ἐκ μόνου πατὴρ καὶ μόνος ἐκ μόνης μητρός, υἱὸς θεοῦ καὶ υἱὸς ἀνθρώπου, θεὸς καὶ ἄνθρωπος, Ἰησοῦς Χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ. Ἔτι δὲ εἰ καὶ φυσικῆ ἢ μίξις διὰ τὸν πληθυσμὸν τῶν ἀνθρώπων, ἀλλ' οὐκ ἀναγκαία· δυνατόν γὰρ ἄνθρωπον ζῆν καὶ εἶναι ἄνθρωπον μὴ μιγνύμενον, καὶ πολλοὶ γεγόνασι τούτου τοῦ πάθους ἀπηλλαγμένοι.

38 Αὐτὸ μὲν γὰρ τὸ σῶμα ἰδίαν οὐκ ἔσχεν ἐνέργειαν εἰ μὴ τομὴν καὶ ρεῦσιν, ἄτινα πάθη εἰσὶν, οὐκ ἐνέργειαι· τὰ δὲ λοιπὰ πάντα ψυχῆς σώματι κεκρημένης εἰσὶν ἀριδῆλως ἐνέργειαι, οὐ θεότητος· ἢ ταραχῆ· «Νῦν» γάρ, φησίν, «ἡ ψυχὴ μου τετάρακται» -ἢ λύπη καὶ ἢ ἀδημονία· «Ἦρξατο γὰρ λυπεῖσθαι καὶ ἀδημονεῖν», καὶ «περίλυπός ἐστιν ἡ ψυχὴ μου ἕως θανάτου» -ἢ δειλία τοῦ θανάτου· «Πάτερ» γάρ, φησίν, «εἰ δυνατόν, παρελθέτω ἀπ' ἐμοῦ τὸ ποτήριον τοῦτο» -ὁ θάνατος. Ταῦτα πάντα οὐ θεότητος-ἀπαθές γὰρ τὸ θεῖον καὶ ἀείζωνον καὶ ἀθάνατον-, ἀλλὰ ζῶου, τουτέστιν οὐσίας ἐμψύχου καὶ αἰσθητικῆς. Ἐκ δὲ τῆς λογικῆς ψυχῆς καὶ νοεῶς τὴν σοφίαν. «Προέκοπτε γὰρ σοφία καὶ ἡλικία». Οὐ γὰρ τῇ θείᾳ σοφίᾳ προέκοπτεν· ἐξ ἄκρας γὰρ συλλήψεως τελεία γέγονεν ἔνωσις καὶ ἄκρα συνάφεια καὶ οὐ προσθήκην θείας τινὸς δυνάμεως ἔσχεν, ἀλλ' ἀνθρωπίνῃ σοφίᾳ προέκοπτε. Κατὰ γὰρ τὸ μέτρον τῆς σωματικῆς ἡλικίας ἢ ἀνθρωπίνῃ ἐν αὐτῷ σοφία ἐδείκνυτο· ὡς γὰρ ἐξ ἄκρας συλλήψεως τέλειον βρέφος ἐγένετο, οὐ κατὰ μικρὸν διαρθρομένου καὶ διοργανομένου τοῦ σώματος, καθὼς φησὶν ὁ μέγας Βασίλειος ἐν τῷ εἰς τὸ γενέθλιον λόγῳ, οὕτως καὶ τέλειος ἐν ἀνθρωπίνῃ καὶ θείᾳ σοφίᾳ ἐξ ἄκρας συλλήψεως γέγονεν, ὡς ἄνθρωπος δηλονότι· ὡς γὰρ θεὸς οὐ γέγονε τέλειος ἐν θείᾳ σοφίᾳ, ἀλλ' ἦν ἀιδίως, κατὰ δὲ τὴν τῆς ἡλικίας τοῦ σώματος προκοπὴν ἢ τῆς ἐν αὐτῷ τελείας ἀνθρωπίνης σοφίας ἔκφανσις προκοπὴ ἐλογίζετο. Εἰ δὲ σοφίαν ἔσχεν ἀνθρωπίνην, πάντως καὶ νοῦν· σοφία γὰρ νοῦ γέννημά τε

καὶ δύναμις. Καὶ ὁ ἀπόστολος δὲ φησιν· «Ἡμεῖς δὲ νοῦν Χριστοῦ ἔχομεν.» Καὶ τὸ κατ' εἰκόνα δὲ οἱ ἅγιοι πατέρες κατὰ τὸ νοερὸν ἐκλαμβάνουσιν, ὧν τὰς μαρτυρίας ὑπετάξαμεν. Εἰ οὖν τὸν κατ' εἰκόνα αὐτοῦ γενόμενον ἀνέλαβεν ἄνθρωπον ἦτοι φύσιν ἀνθρωπότητος, πάντως νοερὰν καὶ λογικὴν φύσιν ἀνέλαβεν.

Ἀνέλαβε δὲ καὶ θέλησιν αὐτεξούσιον. Ὡσπερ γὰρ τὴν ἄλογον ἀνέλαβεν ὄρεξιν τὴν ἐπιπειθῆ λόγῳ, οὕτω καὶ τὴν λογικὴν· οὐ γὰρ ἄνουν καὶ ἄλογον φύσιν ἀνέλαβεν. Εἰ γὰρ ἄνουν καὶ ἄλογον φύσιν ἀνέλαβεν, οὐκ ἄνθρωπον, ἀλλ' ἄλογον ἀνέλαβε. Νοερὰ γὰρ καὶ λογικὴ φύσις ὁ ἄνθρωπος.

39 Ἄρ' οὖν πάντες οἱ ἅγιοι πατέρες, ὡσπερ δύο τὰς φύσεις εἶπον ἐπὶ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, οὕτω καὶ πάντα τὰ φυσικὰ ἰδιώματα διπλᾶ· ἀδύνατον γὰρ φύσιν συστῆναι δίχα τῶν συστατικῶν αὐτῆς ἰδιωμάτων. Ἐξ ἀνάγκης τοιγαροῦν δύο φύσεις αὐτοῦ λέγοντας δύο λέγειν δεῖ αὐτοῦ καὶ τὰ φυσικὰ θελήματα, τουτέστι τὰς θελητικὰς δυνάμεις· εἶχε γὰρ ὡς φύσει θεὸς θέλησιν θείαν παντοδύναμον, καὶ ὡς φύσει γενόμενος ἄνθρωπος εἶχε τὴν ἀνθρωπίνην θέλησιν, καθ' ἣν ἠθέλησε λαθεῖν εἰς οἶκον εἰσελθὼν καὶ οὐκ ἐδυνήθη. Οὐ γὰρ δήπου, ὡς οἶμαι, τῇ θείᾳ θελήσει τὸ ἀδύνατον ἐπιγράφουσιν. Εἶχεν μὲν οὖν τῆς ἀνθρωπίνης αὐτοῦ ψυχῆς τὴν θελητικὴν δύναμιν καὶ κατὰ ταύτην ἠθέλε τὰ ἀνθρώπινα καὶ κατὰ τὴν ψυχικὴν αὐτοῦ θέλησιν ἐκινεῖτο πρὸς τὰ ἀνθρώπινα, ὡσπερ τῇ θείᾳ θελήσει τὰ θεῖα ἠθέλεν ὁ εἷς καὶ ὁ αὐτὸς υἱὸς τοῦ θεοῦ Χριστός, ὁ θεὸς τέλειος καὶ τέλειος ἄνθρωπος, ἀλλ' οὐκ ἐναντιότητι γνώμης· ὑπετάσσετο γὰρ αὐτεξουσίως ἢ ἀνθρωπίνῃ αὐτοῦ θέλησις τῷ θείῳ αὐτοῦ καὶ πατρικῷ θελήματι καὶ ταῦτα ἠθέλεν, ἃ ἠθέλεν ἢ θεία αὐτοῦ θέλησις θέλειν αὐτήν.

40 Ἐπειδὴ γὰρ οὐχ ὑπετάγη ἢ τοῦ Ἀδάμ θέλησις τῷ θείῳ θελήματι, ἀλλ' ἡ γνώμη αὐτοῦ τὰ ἐναντία ἠθέλησε τοῦ θεοῦ θελήματος–καὶ τοῦτο ἦν ἡ παράβασις, καὶ οὐδεὶς τῶν ἐξ Ἀδάμ κατὰ πάντα ὑπήκοος γέγονε τῷ θείῳ θελήματι, ἐκάστη δὲ ὑπόστασις κατ' οἰκειάν γνώμην παρήκοος γέγονε τοῦ θεοῦ θελήματος· «πάντες γὰρ ἡμαρτον καὶ ὑστεροῦνται τῆς δόξης τοῦ θεοῦ» κατὰ τὸν ἀπόστολον–, διὰ τοῦτο ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ πατὴρ εὐδοκία γενόμενος ἄνθρωπος φύσιν μὲν ἀνθρωπίνην ἀνέλαβε καὶ φυσικὴν ἀνθρωπίνην θέλησιν, ὑπόστασιν δὲ ἀνθρωπίνην οὐκ ἀνέλαβεν, ἴν' ἢ φυσικὴ τῆς ἀνθρωπότητος θέλησις μὴ κατὰ οἰκεῖον ὑποστατικὸν καὶ γνωμικὸν θέλημα πολιτεύσῃται ἐναντίως τοῦ θεοῦ θελήματος, ἀλλ' αὐτεξουσίως κατὰ πάντα ὑπήκοος γένηται καὶ οὕτως λυθῆ ἢ ἀρχαία παράβασις.

41 Καὶ πάλιν· Εἶχε μὲν οὖν ἀνθρωπίνην θέλησιν κατὰ Μάρκον τὸν εὐαγγελιστὴν, ὅτι «εἰσελθὼν εἰς οἶκον ἠθέλησε λαθεῖν καὶ οὐκ ἐδυνήθη». Παντοδύναμος ἄρα ἢ θεία θέλησις καὶ οὐκ ἀδύναμος, ἀδύναμος δὲ ἢ ἀνθρωπίνῃ. Ἀνθρωπίνῃ οὖν θελήσει ἠθέλησε, τῆς θείας αὐτοῦ θελήσεως εὐδοκησάσης καὶ καιρὸν δεδωκυίας τῇ ἀνθρωπίνῃ αὐτοῦ φύσει χρῆσασθαι τοῖς ἰδίοις, θελῆσαι λέγω καὶ μὴ δυνηθῆναι. Καὶ πάλιν· «Πάτερ, εἰ δυνατόν, παρελθέτω ἀπ' ἐμοῦ τὸ ποτήριον τοῦτο», τουτέστι τὸ τοῦ θανάτου. Ἴδου ἢ φυσικὴ τῆς ζωῆς ὄρεξις καὶ ἐπιθυμία, ἦν φυσικῶς λογικὰ τε καὶ ἄλογα ζῶα κέκτηνται. «Πλὴν μὴ τὸ ἐμὸν γενέσθω θέλημα, ἀλλὰ τὸ σόν.» Ἴδου ἢ φυσικὴ καὶ λογικὴ τοῦ νοῦ ὄρεξις ἢ αὐτεξούσιος καὶ κριτικὴ καὶ χαλιναγωγὸς τῆς ἀλόγου ὀρέξεως. «Μὴ τὸ ἐμὸν γενέσθω θέλημα, ἀλλὰ τὸ σόν.» «Τὸ ἐμὸν», τὸ ἀνθρώπινον, καθ' ὃ οὐ κοινωνός σου εἰμι· οὐδὲ γὰρ ἄνθρωπος σὺ καθὼς ἐγὼ γέγονας, τουτέστιν ἐφάμιλλος, οὐδὲ πάθη ἀνθρώπινα ἀνεδέξω. «Ἀλλὰ τὸ σόν», τὸ κοινὸν ἐμοῦ τε καὶ σοῦ, οὗ κοινωνός εἰμι ὡς καὶ τῆς φύσεως τῆς θεότητος. «Οὐ γὰρ καταβέβηκα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, ἵνα ποιῶ τὸ θέλημα τὸ ἐμὸν, ἀλλὰ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με», οὐχ ἵνα ἰδία

γνώμη ἐναντία τῷ σῶ θελήματι ἢ ἀνθρωπίνη μου πολιτεύσεται θέλησις, ἀλλ' ὑπήκοος τῷ σῶ θελήματι γένηται καὶ τὸ θελητὸν τῆς σῆς θελήσεως καὶ τῆς ἐμῆς ἀνθρωπίνης θελήσεως γένηται. Θέλημα γὰρ τοῦ πατρὸς καὶ εὐδοκία τὸ παθεῖν αὐτὸν ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου σωτηρίας, ἐφ' ᾧ καὶ σεσάρκωται. Ἐνταῦθα γὰρ τὸ θέλημα οὐ τὴν θέλησιν, ἀλλὰ τὸ θελητὸν ὑποφαίνει· οὐ γὰρ τὴν θεϊαν θέλησιν ποιῆσαι αὐτῷ πρόκειται–αὕτη γὰρ ἄκτιστος τε καὶ ἄναρχος–, ἀλλὰ τὸ θελητὸν, ὅπερ ἢ θεία θέλησις, καθὼς καὶ τὸ «πάντα τὰ θελήματα αὐτοῦ ἐν αὐτοῖς» ἐκκληπτέον. Οὐ γὰρ πολλαὶ θελητικαὶ δυνάμεις εἰσὶ τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ μία, οὔτε ἡ θελητικὴ δύναμις τοῦ θεοῦ ἐστὶν ἐν τοῖς ἀγίοις, ἐπεὶ καὶ ἡ φύσις–ῶν γὰρ ἡ θέλησις μία, τούτων καὶ ἡ φύσις μία–, ἀλλὰ τὰ θελήματα τοῦ θεοῦ εἰσὶν ἐν τοῖς ἀγίοις, τούτέστιν αἱ ἐντολαὶ αὐτοῦ. 42 Δέδεικται τοίνυν, ὡς εἶχεν ὁ Χριστὸς ὡσπερ δύο φύσεις, οὕτω καὶ δύο θελήσεις φυσικὰς καὶ δύο ἐνεργείας φυσικὰς, ἵνα ἦ θεὸς τέλειος καὶ ἄνθρωπος τέλειος· οὐ γὰρ θεὸς τέλειος ὁ μὴ ἔχων πάντα τὰ τῆς θεότητος ιδιώματα καὶ πρὸ τούτων τὴν θεϊαν φύσιν οὐδὲ ἄνθρωπος τέλειος ὁ μὴ ἔχων τελείαν τὴν τοῦ ἀνθρώπου φύσιν καὶ πάντα τὰ φυσικὰ τῆς ἀνθρωπότητος ιδιώματα. Εἶχε μὲν οὖν τὴν θεϊαν θέλησιν, καθ' ἣν ὡς θεὸς τὰ θεῖα ἤθελε σὺν πατρὶ καὶ τῷ πνεύματι· ὡν ὡς μία φύσις, οὕτως καὶ ἡ κατ' αὐτὴν θέλησις. Εἶχε δὲ καὶ ἀνθρωπίνην φυσικὴν θέλησιν, τούτέστι φυσικὴν θελητικὴν δύναμιν, ὡς γενόμενος τέλειος ἄνθρωπος, ὡς ἡ μήτηρ· ὡν ὡς μία φύσις, οὕτω μία καὶ ἡ θέλησις. Εἶχε καὶ τὴν θεϊαν ἐνέργειαν, καθ' ἣν αὐτεξουσίως θέλων ἐνήργει τὰ θεῖα σὺν τῷ πατρὶ καὶ τῷ πνεύματι· εἶχε καὶ ἀνθρωπίνην ἐνέργειαν, καθ' ἣν αὐτεξουσίως θέλων ἐνήργει τὰ ἀνθρώπινα. Οὐ γὰρ θεῖα θελήσει ἤθελε λαθεῖν, καὶ οὐκ ἠδύνατο, οὐδὲ φαγεῖν καὶ πιεῖν–ταῦτα γὰρ ἀνθρωπίνης φύσεως θελητὰ καὶ οὐ θεῖας–, οὐδὲ θεῖα ἐνεργεῖα περιεπάτει ἢ τὰς χεῖρας ἐξέτεινεν· οὐ γὰρ θεῖας φύσεως ἢ ἐνεργείας περιπατεῖν καὶ ἐκτείνειν χεῖρας. Ὅμως ἑκατέρα τῶν ἐν Χριστῷ φύσεων μετὰ τῆς θατέρου κοινωνίας ἤθελε καὶ ἐνήργει τοῦθ', ὅπερ ἴδιον ἔσχηκεν, ἐξυπηρετουμένης τῆς ἀνθρωπίνης θελήσεως καὶ ἐνεργείας αὐτοῦ τῇ θεῖα αὐτοῦ θελήσει καὶ ἐνεργείᾳ. Ὡσπερ γὰρ διὰ τῆς σωματικῆς ἐνεργείας αὐτοῦ ἡ θεῖα αὐτοῦ ἐνήργει ἐνέργεια– ἐκράτησε γὰρ τῇ χειρὶ τῆς χειρὸς τῆς παιδὸς καὶ εἶπε τὸ «κοράσιον, ἔγειραι», καὶ διὰ τῆς ἀφῆς καὶ τοῦ λόγου ἡ θεῖα ἐνέργεια τὴν κόρην ἐζωοποίησεν–, οὕτω καὶ διὰ τῆς ἀνθρωπίνης αὐτοῦ θελήσεως ἡ θεῖα ἐνήργει αὐτοῦ θέλησις. Θελήσας γὰρ θεϊκῶς τὴν θαυματουργίαν εἰργάσατο καὶ θελήσας ἀνθρωπίνως τὴν χεῖρα ἐξέτεινε καὶ εἶπεν· «Ἐγειραι». Καὶ ἀπλῶς εἶπε· Ὅσα ἠθέλησέ τε καὶ ἐνήργησεν ἀνθρωπίνως, σωτηρία τοῦ κόσμου γέγονεν· οὐ γὰρ κατὰ θεὸν τὰ θεῖα ἔδρασεν–οὐ γὰρ θεοῦ γυμνοῦ δι' ἀφῆς καὶ ἐκτάσεως χειρῶν τὰς θαυματουργίας ἐποίησε–οὐδὲ κατὰ ἄνθρωπον τὰ ἀνθρώπινα ἔπραξεν–οὐ γὰρ ἀνθρώπου ψιλοῦ τὰ πάθη τὰ τοῦ κόσμου σωτήρια–, ἀλλὰ θεὸς ὢν καὶ γενόμενος ἄνθρωπος καινὴν τινα καὶ ξένην θεανδρικήν ἐνέργειαν ἐπεδείξατο, θεϊαν, ἀλλὰ δι' ἀνθρωπίνης ἐνεργοῦσαν, ἀνθρωπίνην, ἀλλὰ τῇ θεῖα ἐξυπηρετουμένην καὶ τὰ τῆς συνυφεστηκυίας αὐτῇ θεότητος ἐμφαίνουσαν σύμβολα. 43 Ὡσπερ γὰρ ἐτέρας φύσεως ὁ σίδηρος καὶ ἐτέρας τὸ πῦρ καὶ ἐτέρας καὶ ἐτέρας ἐνεργείας τούτων ἐκάτερον· οὔτε γὰρ τέμνει τὸ πῦρ, ἀλλὰ καίει καὶ φωτίζει, οὔτε καίει ὁ σίδηρος οὔτε φωτίζει κατὰ τὴν ἰδίαν φυσικὴν ἐνέργειαν, ἀλλὰ τέμνει καὶ μέλας ἐστίν· ὀπηνίκα δὲ ἔνωσις ἀμφοτέρων γένηται, ἠνωμένως καὶ οὐ διηρημένως ἕκαστον τὴν οἰκείαν ἐνεργεῖ ἐνέργειαν–ἅμα γὰρ τῇ τομῇ καὶ ἡ καῦσις γίνεται καὶ διὰ τοῦ σιδήρου καίει τὸ πῦρ καὶ φωτίζει–, οὐ μία δὲ φυσικὴ ἐνέργεια, ἀλλὰ δύο, μία μὲν φυσικὴ τοῦ πυρὸς ἢ καυστικῆς, ἐτέρα δὲ φυσικὴ τοῦ σιδήρου ἢ τομῆς, καὶ ἐκάστης ἴδιον ἀποτέλεσμα, τῆς μὲν τοῦ πυρὸς ἢ καῦσις, τῆς δὲ τοῦ σιδήρου ἢ τομῆς, εἰ καὶ καυστικὴ τομῆ ἐστὶ καὶ τμητικὴ καῦσις· –οὔτω

καὶ ἐπὶ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἑκατέρα φύσις ἐνεργεῖ τὰ ἴδια μετὰ τῆς θατέρου κοινωνίας, καὶ οὐ μία αἰ δύο οὐδὲ τῶν δύο ἐν ἀποτέλεσμα, ἀλλὰ τῆς μὲν ἀνθρωπίνης αὐτοῦ φύσεως τὸ αὐτεξουσίως ὑπακούειν καὶ ἐξυπηρετεῖσθαι τῷ θείῳ θελήματι καὶ θελήματι οἰκείῳ ἐκτείνειν τὴν χεῖρα καὶ ἄπτεσθαι τῆς παιδὸς καθ' ὑπακοὴν τοῦ θείου θελήματος καὶ ὑπηρεσίαν, τῆς δὲ θεότητος τὴν τῆς παιδὸς ἔγερσιν ἐνεργούσης διὰ τῆς ἀφῆς. Ὅστε τῆς μὲν ἀνθρωπίνης ἐνεργείας πέρας ἡ ἐκούσιος τῆς χειρὸς ἔκτασις καὶ ἀφή, τῆς δὲ θείας ἡ τῆς παιδὸς ἔγερσις.

44 Ὅθεν οὐδὲ εἶπεν ὁ μέγας Διονύσιος μίαν «θεανδρικήν ἐνέργειαν», ἀλλ' ἀπολύτως «καινήν» ἤτοι ξένην. Ἐκάστη γὰρ αὐτῶν ξένη ἦν καὶ θεανδρική· οὐ γὰρ ἀριθμὸν ἐμφαίνων εἶπεν, ἀλλὰ τὸν ξένον τρόπον. Καὶ γὰρ ὁ κύριος οἰκτεῖρας τὸ ἴδιον πλάσμα τὸ τῆς ἀμαρτίας πάθος ἐκουσίως παραδεξάμενον ὡσπερ ἐπισπορὰν τοῦ ἐχθροῦ ὄλον ἀνέλαβε τὸ νοσήσαν, ἴν' ὄλον θεραπεύσῃ· «τὸ γὰρ ἀπρόσληπτον ἀθεράπευτον.» Ὁ δὲ προσελήφθη, τοῦτο καὶ σώζεται. Τί δὲ τὸ πταῖσαν καὶ πρωτοπαθῆσαν εἰ μὴ ὁ νοῦς καὶ ἡ τούτου λογικὴ ὄρεξις, τουτέστιν ἡ θέλησις; Τοῦτο οὖν ἔχρηξε τῆς θεραπείας· θελήματος γὰρ νόσος ἡ ἀμαρτία. Εἰ οὐκ ἀνέλαβε λογικὴν καὶ νοερὰν ψυχὴν καὶ τὴν ταύτης θέλησιν, οὐκ ἴασατο τὸ πάθος τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως· διὰ τοῦτο γὰρ καὶ θέλησιν ἀνέλαβεν. Ἀμαρτίαν δὲ οὐκ ἀνέλαβεν· οὐ γὰρ ποίημα αὐτοῦ ἡ ἀμαρτία. Ἴν' οὖν ἐξορίσῃ τὴν ἐπισπαρεῖσαν ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ νόσον τῆς ἀμαρτίας ἐκ τῆς ψυχῆς, διὰ τοῦτο ψυχὴν μὲν καὶ τὴν ταύτης θέλησιν ἀνέλαβεν, ἀμαρτίαν δὲ οὐκ ἐποίησε, καὶ ἵνα ἐλευθέρωσῃ τὸ σῶμα ἐκ τῆς φθορᾶς καὶ τῆς ὑπουργίας τῆς ἀμαρτίας, καὶ σῶμα ἀνέλαβεν. Ἀνέλαβε δὲ καὶ τὰς ἐπὶ τῇ πρώτῃ παραβάσει τιμωρίας, ἵνα τὸ καθ' ἡμῶν ὑπὲρ ἡμῶν ἀποτίσας ὄφλημα ἐλευθέρωσῃ ἡμᾶς τῆς κατακρίσεως· δοῦλος γὰρ ἐλευθερώσαι δοῦλον οὐ δύναται. Διὰ τοῦτο αὐτὸς ὡς ἀναμάρτητος ἐλεύθερος ὢν καὶ μήτε θανάτω μήτε τινὶ ἐτέρῳ ὑποκείμενος ἐπιτιμίῳ τὰ ἡμῶν ὑπὲρ ἡμῶν ἀνεδέξατο ἐπιτίμια καὶ ὑπὲρ ἡμῶν ἀπέθανεν, ἵνα δῶ «ἐξουσίαν» τοῖς λαμβάνουσιν αὐτὸν «τέκνα θεοῦ γενέσθαι» καὶ τὴν ἀφθαρσίαν αὐτοῖς χαρίσῃται καὶ τὸν ἰσάγγελον καὶ ἄλυπον καὶ ἄμοχθον βίον ἐν τῇ παλιγγενεσίᾳ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι δωρήσεται· δεῖ γὰρ πρῶτον ὑπομεῖναι τὰ τοῦ πρώτου Ἀδάμ, ἐξ οὗ καὶ τὴν γένεσιν ἐσχίκαμεν, καὶ οὕτω τυχεῖν τοῦ δευτέρου Ἀδάμ τῶν δωρεῶν. Ἐὰν ἐπακολουθήσωμεν τοῖς αὐτοῦ ἴχνεσι καὶ τὸν νόμον τῆς ἐλευθερίας φυλάξωμεν καὶ μὴ πάλιν τῷ ζυγῷ τῆς ἀμαρτίας δουλεύσωμεν—ἐλευθερώσας γὰρ ἡμῶν τὴν φύσιν πάλιν ἔδωκεν ἡμῖν ἐντολὴν καὶ ἔδειξεν ἡμῖν ὁδόν, καθ' ἣν περιπατοῦντες συμβασιλεύσομεν αὐτῷ, ἀπερχόμενοι, ἔνθα αὐτὸς πρόδρομος ἡμῶν ἀπῆλθεν, ἄλλην δὲ ὁδὸν ὀδεύοντες ἔξω μενοῦμεν—, γένοιτο δὲ ἡμᾶς τοῖς αὐτοῦ ἐπακολουθοῦντας ἴχνεσι πάντοτε σὺν αὐτῷ εἶναι καὶ ἀπολαύειν τῆς αὐτοῦ δόξης καὶ βασιλείας νῦν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.